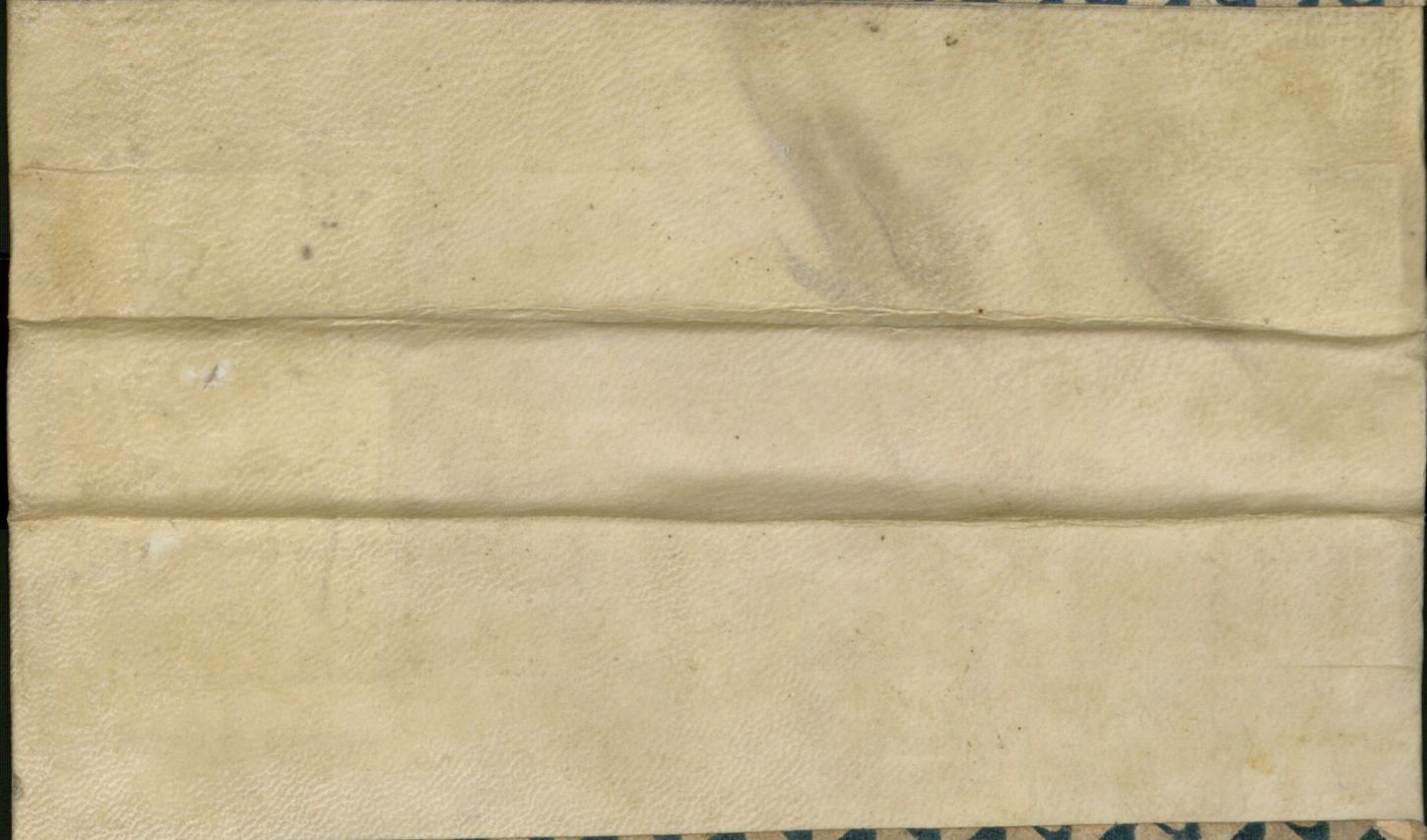
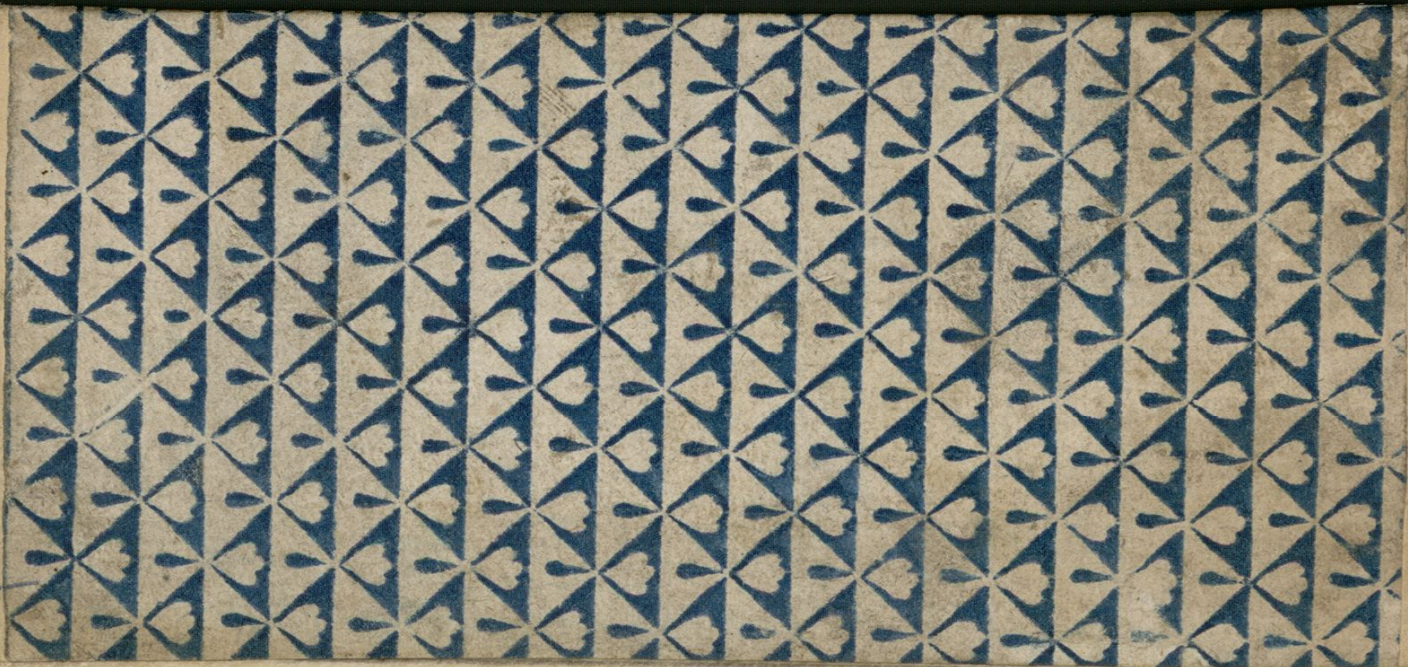
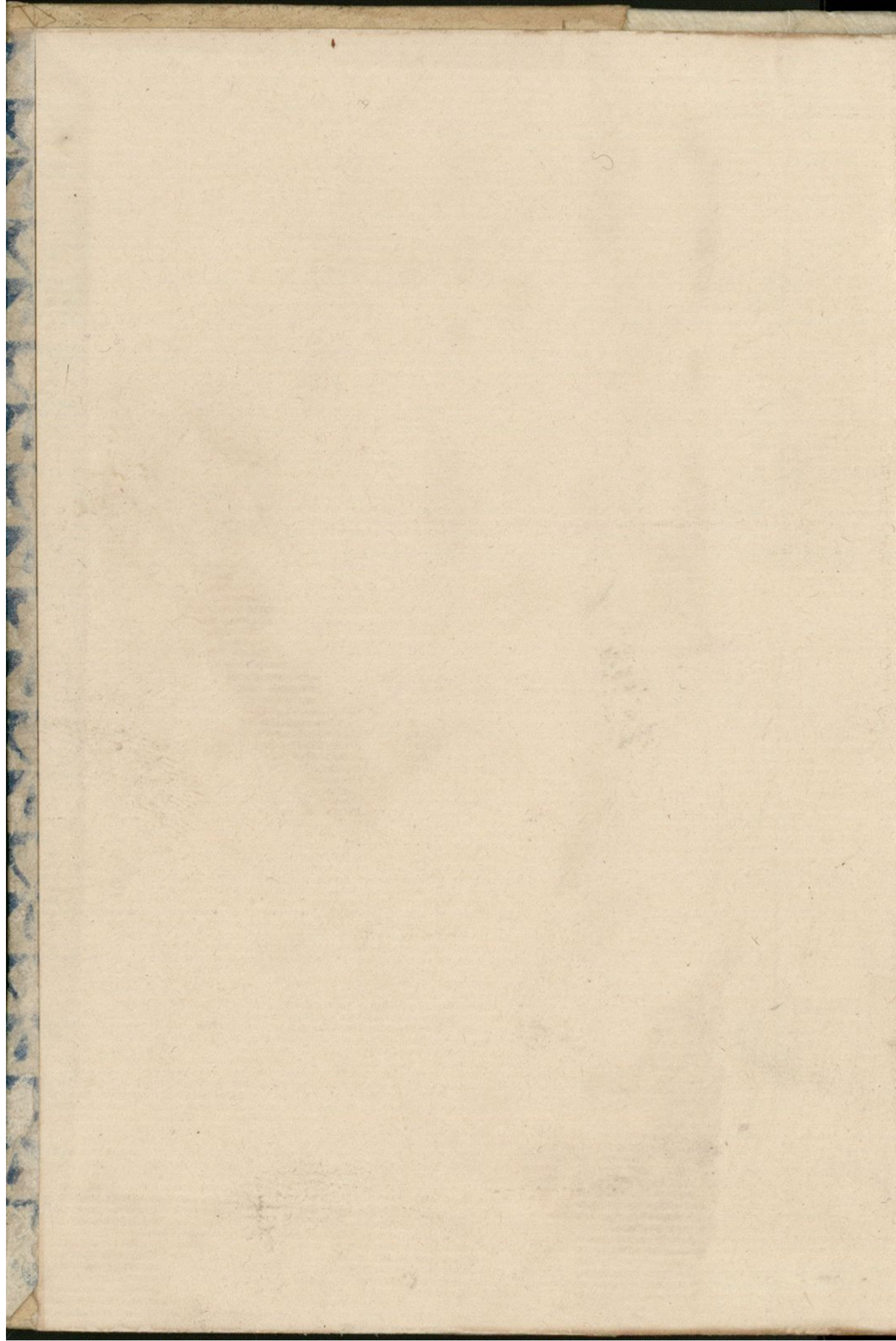
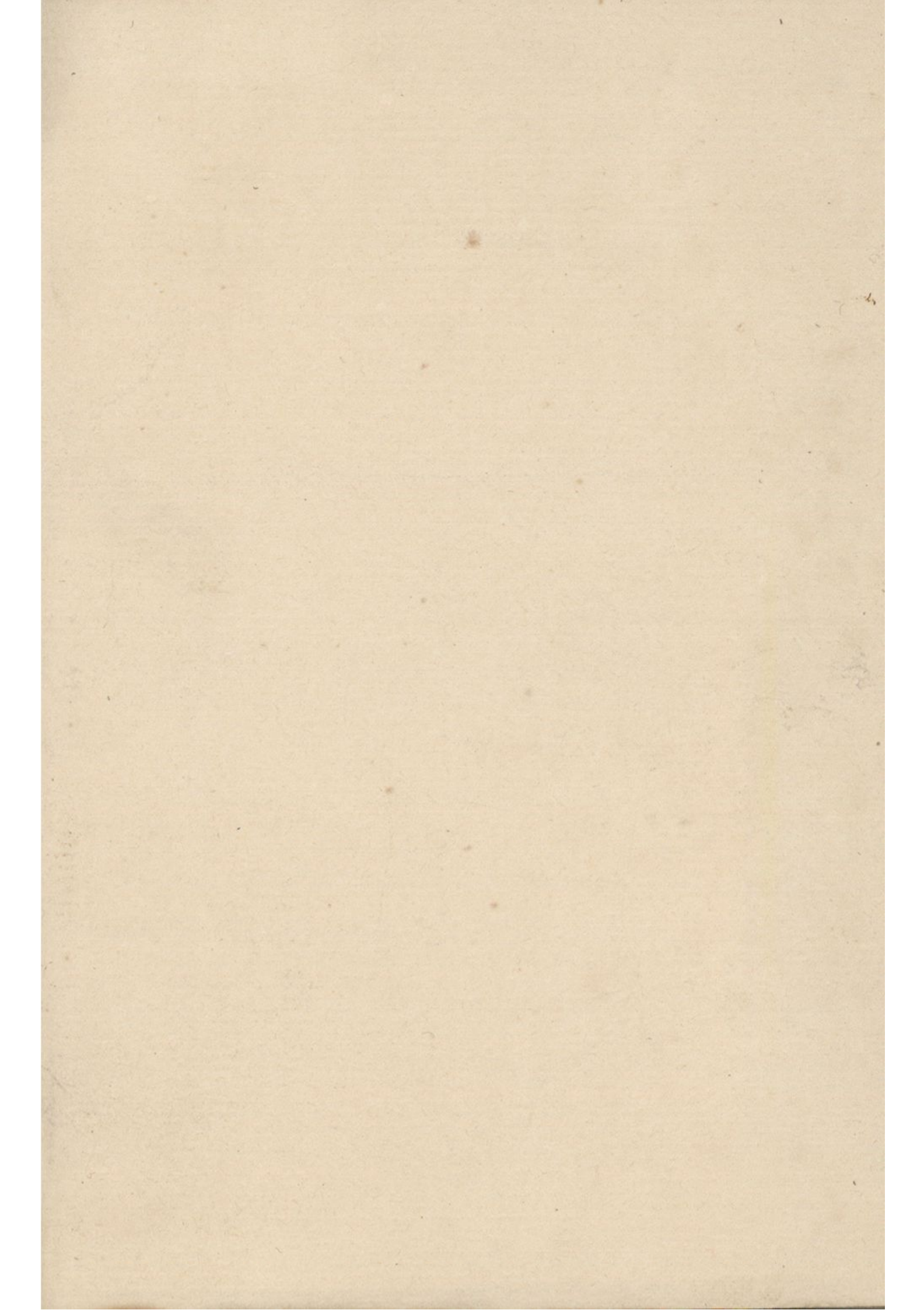

Garamond (Claude) célèbre fondeur
et graveur en caractères, né à Paris
vers la fin du XV siècle, mort en 1561.
c'est lui qui le premier expulsa des
imprimeries les caractères gothiques et leur
substitua les caractères romains, dont il
grava d'admirables types qui ont à peine
été dépassés depuis. Il a donné son nom
à une sorte de caractère qui fut
longtemps en usage. ce fut lui qui
grava par ordre de François I, les
trois sortes de caractères dont
Robert Estienne fit usage pour
les éditions grecques à partir de
1544.

extraît de Larousse S.K.:

aujourd'hui encore on emploie ce
terme d'imprimerie pour parler
d'un type de caractères le mot de
Sarmund (Allemagne)

1re de toutes les Editions, dans laquelle
le Discours préliminaire adresse à
l'Université, consistant 20 feuillets ou 40
pages, ~~est~~ ^{est} un Morceau très consi-
dérable (de la page 10e à la 33e) contre
les Livres d'Aristote tels qu'ils nous ont
parvenus, & que Ramus prétend altérés,
Morceau qui est été supprimé entiè-
rement dans ^{une} l'impression suivante faite
en format in-8° ~~en~~ la même année
1613, datée du mois de septembre
& chez le même Libraire, ou le 215-
cours préliminaire se trouve réduit
à six pages. — Le Corps de l'ouvrage
est d'ailleurs beaucoup remanié et
changé dans l'édit. in-octavo.
Il est bien essentiel de comparer les
deux.

Curieux échantillon des beaux
Caractères de Garamond.

font. v. br. d. 27. Seminarij. fl. 120.
Rxvi 1437 (120)

Petri Rami

VEROMANDVI

DIALECTICAE PARTI-

TIONES, AD CELEBERRI-

mam & illustrissimam Lutetiae

Parisiensium Academiam.

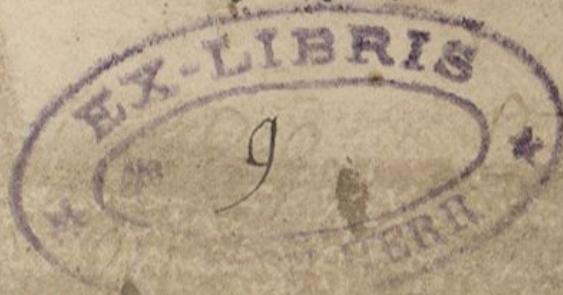
Memento mori
Memento mori

Cum privilegio.

est: & ego speciosiss
Excudebat Iacobus Bogardus

PARISIIS,

1 5 4 3

1811

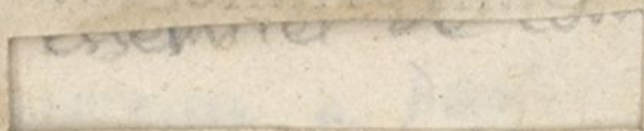
7. 10. 1811

1. 1. 1812

2. 1. 1813

3. 1. 1814

4. 1. 1815

1. 1. 1816

2. 1. 1817

3. 1. 1818

4. 1. 1819

5. 1. 1820

(3)

PETRI RAMIDIA
LECTICAE PARTITIONES
AD CELEBERRIMAM
& illustrissimam Lutetiae Pa-
risiorum Academiam.

Vtinam possis, ô doctrinarum, virtutum que omnium parens academia, tam multos annos beatissima florere, quàm multis singularis gloria tua digna est: & ego speciosissime
A ij lau

PETRI RAMI

laudis huius honori tam liberaliter inferuire, quàm libenter & studiose velim: fieret profectò, vt omnes annos omnis generis nobilitate floureres: & in liberalissimam studiorum meorum parentem, si non officiosissimus, certè non negligentissimus omnium, nec ingratis-
simus iudicarer. Atque iam optati, votique mei partem non dubia testificatione polliceri tibi possum: partem nulla inertia deterritus, nul-
lòque

(3)
DIALECT. PARTIT.

lôque animi languore debi-
litatus desperare nõ debeo.
Etenim quo certioris autho-
ritatis argumento gratissi-
mam ætatum omnium vi-
tam augurari tibi possum,
quàm quòd omnium scien-
tiarum laudes, omniúmque
ingeniorum virtutes vna in
familia complexa es? An est
quisquam qui hoc ignoret
cùm hanc celsissimam, nobi-
lissimámque virtutis, & sa-
pientiæ sedem diligenter as-
pexerit, non videat in tanta
re-

(6)
P E T R I R A M I

rerum optimarum vbertate
alios diuino quodam chri-
stianæ pietatis, & religionis
amore ad sacrosanctũ Chri-
sti euangelium profitendũ,
predicandũque rapi? alios
ad hominum vitæ, salutis-
que defensionẽ procreatos
ad medicinę studium duci?
alios sanctissima, pulcherri-
mæque potentium cum hu-
milibus, mediocrium cum
vtrisque concordia commo-
tos legum, iurisque maxi-
mas molestias perpeti? alios
mira-

(7)
DIALECT. PARTIT.

mirabilium rerum præstan-
tia, constantiâque delecta-
tos syderum motus, cœli-
que cursus rimari? alios am-
plissimæ, & ad communem
omnium vtilitatem compa-
ratæ professionis delectati-
one captos, iuventutis insti-
tutionem laboriosissimè, vi-
gilantissimèque tueri? hæ
tot, ac tantæ laudes alumnae
tuæ sunt, à quibus exiguum
humanæ vitæ curriculū im-
mēsis eternitatis spatiis pro-
pagatur. hinc excellentium
virtu

(8)
PETRI RAMI

virtutes animorum, vel ab
ipsis alienissimæ doctrinis
immortalem gloriam, &
sempiternæ vitæ fructum
sunt assecutæ. Itaque non &
alienis meritis tantum veræ
gratiæ literæ tribuēt, & gra-
tissimam, charissimamque
matrem despicient: imò ve-
rò amabunt, colent, lauda-
būt, & se fortunatissimas iu-
dicabunt, si quātum immor-
talitatis habeant, id totum
tibi, tuæ famæ, tuo nomini
largiantur: ac vehementer,
puto,

(9)
DIALECT. PARTIT.

puto, verebuntur ut tantæ
gloriæ, tantæque dignitatis
amplitudo possit à doctri-
nis omnibus immortalitate
compensari: statum igitur
integerrimum, pulcherri-
mumque perpetuò retine-
bis, & equalem temporibus
vitam commendatione ho-
minum, ac celebratione cla-
rissimam, florentissimam-
que deges. Quapropter hac
voti parte persoluta ad reli-
quam partem nuncupatio-
nis aggrediar, ad quam per-
sol-

PETRI RAMI

soluendam animi tibi deuo
uendi materiam grauiſſimã
quidem mihi, nec tamen à
splendore tuo prorsus alie-
nam ſuſcepi, dialecticæ vir-
tutis conſtituendæ laborem
dico, quæ diuturnâ valetudi-
nis calamitate ſic afflicta eſt,
vt non ſolũ inueteratâ mor-
bi pernicie deſperata ſit, ſed
naturæ ſenſûſque prioris o-
blita, vix ac ne vix quidẽ cu-
rari velit. Rẽ, inquires, ſum-
mis philoſophorũ ingeniis,
ſtudiisq; quæſitã, diſputatã,
tra-

de que
ici in
depuis la
te page
Præam
jus qu'on
est sup
ne d'au
tion in
fait m'ent
de 1543

(11.)
DIALECT. PARTIT.

tractatam, bísque millesimo
ferè antehac anno laudatá,
& probatam, quando corru-
ptam esse dicis, aut quâ ra-
tione sanandam? Dicam, ô
bonorum omniũ princeps
academia, & quidem pleni-
us, & vberius, vt quæstioni
tuæ diligentius satisficiam.
Sic igitur ex Platonis testi-
monio didici Prometheum
antiquissimum philosophũ
quædam circa dialecticam
principia mouisse, breuibús-
que monitis mirabiles sapiẽ-
tiæ

tiaæ fontes aperuisse: vnde
Vulcani, Mineruæque arti-
ficiosam pariter cum igne
sapientiam de cœlo clepsif-
se dictus est. Zenoni tamen
Eleati (fortasse quod illa ve-
terū monita primus in quā-
dam speciem artis inclusit,
atque in his adolescentes ex-
ercuit) inuentionis huius lau-
dem tribuit Aristoteles, &
certè Zeno Socrati quædam
huius artis præcepta tradi-
dit. Hippocrates Zenonis
vel æqualis, vel eius succe-
scens

DIALECT. PARTIT.

scens ætati, hæc usu maiore
 confirmavit, aliâque paucis
 literis notavit. Plato (cuius
 ore loquitur Socrates) vete-
 rum inuenta mirificè ample-
 xatus diligēter exercuit, do-
 cuit etiam sapienter, & co-
 piose auxit: sed debet tanto-
 plus dialectica Platoni, quā
 superioribus, quòd eam ar-
 tium reginam, deâmq̃ue
 statuit, perpetuòque novis
 laudibus afficit. Hactē-
 nus simplex observatio na-
 turæ fuit perspicua. sine vllâ
 ob-

PETRI RAMI

obscuritate, & difficultate
cognitionis. Platonem secu-
tus Aristoteles incredibili
labore, & diuturno sagacis
observationis studio nō de-
scriptas adhuc inuentionis,
nec inuentas ratiocinationis
artes, tanquàm abditas in oc-
cultis antris pretiosas auri
venas indagauit, eruit, protu-
lit: sed protulit tantum, nū-
mum nō percussit: ideóque
(si tamen eius vllum testi-
monium in scriptis accipi
potest, quæ illi tribuuntur)
cùm

(15)
DIALECT. PARTIT.

cùm inuentionis eius laudẽ
sibi totam assumat, & ab eo-
dem nunquam doctrinam
vllam & inuẽtam primum,
& omnibus numeris abso-
lutam iudicet, inuenti prin-
cipij gratiam postulat, omif-
forum veniam deprecatur:
veruntamen (vt dixi) cùm
res tot, & tantas eruiisset so-
lum, & protulisset, post hũc
philosophum inuentus est,
(cuius extent monimenta)
nemo, qui cùm maximas il-
li cœlesti patri gratias egis-
set,

set, quòd hominum generi
tam fœcundum, tàmque po
steritatis studiosum ingeni
um dedisset, tum massas il
las Aristotelis laboribus ef
fossas in fornacem coniice
ret, distingueret aurum ab
argento, stanno, plumbo, nu
mum cuderet, et signaret: de
his enim qui quadringentis
post Aristotelem annis vi
guerunt, audiuius tatum,
nihil legimus quod ad hãc
artem constituendam valde
pertineat: qui autem mise
ris

(17)
DIALECT. PARTIT.

ris deinceps, & imperitis temporibus ad hanc artem se contulerunt, cum in Aristotelis nomine conscriptos libros incidissent, satis se sapientes existimarunt, si hominis illius inuenta non dico iudicio, & usu consequi, sed superstitiosè admirari, & velut oracula dei cuiusdā maximis, & occultissimis ceremoniis nobis (agrestibus, videlicet & prophanis) interpretari possent. Itaque rudem, & indigestam illā rerum materiam componi &

B

in-

informari nefas esse crediderunt, sed tanquam vates quidam Pythagorei hoc unicum religiosæ philosophiæ fundamentum statuerunt.

Ipse dixit, ergo uerum.

Attamen quoniã hac auctoritatis umbra tantopere sunt oblectati, de libris, consiliõque sui principis paulò diligentius inquirere debuerunt: ne non tam religiosè Aristotelis doctrinã, quàm superstitiosè commentitiã philosophi personam sequi viderentur. Nam si germa-
nos

(19)
DIALECT. PARTIT.

nos illos (in quibus tamen
magna inuentionis, iudicijq;
perturbatio fuerat) Aristote-
lis de hac arte conscriptos li-
bros habere se existiment,
fortasse fallentur: & si habe-
rent, potius tamen Aristote-
lis consilium, quàm scriptũ,
& mens, quàm manus se-
quenda videretur. Itaque (si
libet) adsint, atque animad-
uertant, & qua tempestate
tantum naufragium fieri po-
tuit, & quo argumento fa-
ctũ cognoscatur, intelligant.
Prius itaque de occasione tā

PETRI RAMI

ti mali dicamus. Primi peripatetici (si Straboni, Plutarchoq; credimus) libris Aristotelis vsque ad Syllæ tempora caruerunt, & commentariolis, rebúsque è scholâ deductis, perque manus traditis philosophati sunt. Aristotelis nanq; libri ad Theophrastum, deinceps vnà cū ipsius Theophrasti libris ad Neleum (qui vtrunque audierat) ab hoc ad hæredes imperitos peruenerunt, à quibus tum ignorantia rerum abiecti, tum regum Attali-

DIALECT. PARTIT.

talicorum eos ad ornamen-
tum bibliothecæ conquire-
tium metu sub terrâ occulti
tineis scilicet conficiendi ia-
cuerunt:deinde Apelliconis
(cui magno precio venditi
fuerāt) malitiâ mutilati sūt:
dū enim cicatrices putridis
corrosionum locis amputan-
dis tegere , & velare , quàm
ægras plagas sapienti medi-
co curâdas committere ma-
luit,veteri malo malum gra-
uius addidit,& quæ corrige-
re voluit, omnino depraua-
uit. Tandem à Sylla Romā

PETRI RAMI

delati sunt, & opera Andronici Rhodij tunc primum diuulgati: à quo tabulæ conscriptæ summam Aristotelicæ disciplinæ complectentes: quæ Aristoteli postea videri possunt attributæ. ideóque Plutarchus nominatim ait eas esse non Aristotelis, sed Andronici. hinc naufragij metus, & iniquæ suppositionis suspicio, ne desperatis Aristotelis vigiliis veteres imitatorum eius, & æmulorum scholæ, aut recētes Andronici tabulæ in possessione-

DIALECT. PARTIT.

sessionem quasi caducam
inuaferint, & facili apud a-
mantes suafione vacuum no-
men occupauerint. Habes
quomodo perire tanti phi-
losophi labores, & qua nu-
be tempestatis exorberi po-
tuerint. Reliquum est vt dif-
iectas tabulas in aliquo por-
tu reperiamus, vnde naufra-
gium factum cognoscatur.
Portus hic in Cicerone no-
bis erit, qui libros illos ve-
ros à Sylla Romam delatos
diligēter legit, in quibus (et
si mutilatis) Aristotelis elo-
quen-

quentiam satis admirari nō
potest: hinc illa, flumen au-
reum fundens Aristoteles,
prudentiā cum eloquentiā
iungens, orationis ornamen-
ta, pigmentaq; , incredibilis
dicēdi suauitas, & copia, ab
eo mirā laudis varietate ce-
lebrantur: quid, quòd idem
Aristotelis consuetudinem
in philosophando sepe com-
memorat? Aristoteles, ait, de
rebus in vtramque partem
dicendi exercitationem in-
stituit, eāque ipse princeps
vſus est: quid, quòd se dialo-
gos

(25)
DIALECT. PARTIT.

gos Aristotelis ait imitari,
& illius more singulis in li-
bris proœmiis vti? Cedo,
vbi sunt fluminis illius fon-
tes? an vetustate temporum
(vt magna quædam flumi-
na) exaruerūt? vbi sunt Ari-
stotelis in contrarias partes
scriptæ disputationes? an vi-
uus circa omnia trepide du-
bitauit, mortuus eadem con-
stanter asseuerauit? vbi sunt
dialogi? an qui in monimen-
tis suis victurus erat, & sua-
uiter cum posteritate collo-
cuturus, repēte miraculo ali-
quo

PETRI RAMIA

quo mutatus obmutuit? & vita rursus priuatus euauit? ubi sunt procœmia? an modestus, & gratus magister, dum viueret, allicere ad se cognoscendum lectores voluit: mortuus interdictis audientes esse quasi tyrannus imperauit? An Aristotelis eam se Cicero consuetudinem impudenter ait imitari, cuius umbram in Aristotelis libris nullam viderit? hæ sunt illius naufragij tabulæ, quæ quia pictis horum commentariorum, quæ
cir-

DIALECT. PARTIT.

circunferuntur, somniis nullo modo respondent, quid dubitamus certam calamitatem potius deplorare, quàm vanam commenti specie desideria nostra consolari? Age porrò prudentes, & scientes fallamur, libris istis secundum Aristotelis appellationem vindicias demus, eloquentissimum philosophum subditiæ infantiae patrem esse tantisper dum vanus amor deponatur, iubeamus: quid? præclarissimum illud Aristotelicæ mentis, certissimumq; con-

consilium damnabimus, ut
dubiam, periculosamq; ma-
nus opinionem sequamur?
Nam cum multis aliis ve-
rissimis laudibus admirabi-
lis Aristoteles semper sit ha-
bitus, tum nulla verior, nec
maior ei gloria tribuenda est
quam quod veritatis patro-
cinium omnibus vel pieta-
tis officiis anteponendum iu-
dicauit: nempe vir magnus
& alta quadam mente præ-
ditus ut in agricultura, sic in
philosophia statuebat maio-
rum labore posterorum in-
du-

(29)
DIALECT. PARTIT.

dustriam non retardari, sed
excitari oportere. illic enim
etsi pater summam in aran-
do, ferendóque diligentiam
adhibuerit, si tamen filiulus
lolium, aut auenam frumen-
to admistá conspiciat, nō du-
bitabit ultro tollere, & hoc
argumento patri studiū vo-
luntatis, & animi sui proba-
re: sic in philosophiâ, atque
in omni veritatis studio, quã-
uis veteres doctores, ac ma-
gistri multa excoluerint, ma-
gnam optimarum instituti-
onum sementem fecerint, si
ta-

tamen non vsquequaque a-
ratrum preſſerint, ſi falſarū
opinionum ſemina quædā
imprudenter admiscuerint,
honestiſſimum certè, & lau-
datiſſimum laborem credi-
dit Ariſtoteles antiquæ ſe-
mentis meſſem accuratè fa-
cere, diligenter expurgare,
vitioſum granum vel mini-
mum detrahere, nullū enim
animi paruum, aut negligē-
dum vitium eſt. Itaque cum
veterum philoſophorū om-
nium, tum maximè Plato-
nis (quem tot annos audie-
rat)

(31)
DIALECT. PARTIT.

rat) decreta non simplici, &
improvida credulitate secu-
tus est, sed ad seueram iudi-
cij libram perpendit: suisq;
ponderibus examinauit: ad
hoc opus certatim omnium
philosophorum concursus
vndique semper factus est:
hoc Aristoteles præ cæteris
cum summa laude factita-
uit. ideoque nobis hoc ad
imitandũ sanctissimũ consi-
lium proponit: huc nos ad-
hortatur. Quamobrem cū
in his (audebo enim iam li-
berius Aristotele ipso præ-
fer-

fertim authore, atq; adhortatore) siue Aristotelis libris, siue Aristoteleorū cōmentariis, & tabulis omnia spinis inuoluta, captioso genere sermonis obscurata, caput pedibus, & vtrisque reliqua mēbra velut in chao confusa non certos, & natura terminatos fines huius disciplinæ describi: sed tot partes existimari, quot de ea libri cōfici potuerint, ne dici quidem tot versuum millibus quid sit dialectica, vsum praeceptorum prorsus ignorari

DIALECT. PARTIT.

rari cernerem:putavi primū
 quærendum quæ vis effet
 eius rei,quam ratione,& ar-
 tificio institutam optarem:
 quæ,& quot virtutes essent,
 & ad quam hominum vtili-
 tatem comparatæ.Itaque cū
 vniuersam quandam,& ho-
 minum propriam virtutem
 rationem esse iudicārē, qua
 deos immortales,& seipſos,
 cæteraque omnia cognouif-
 ſent,qua singulares ſibi do-
 tes ingenitas ad orandum,
 numerandum,metiendum,
 canendum,& reliquas artiū

+ les mots
 in quo
 sont ajoutés
 en l'édition in-
 80 page 3. où
 il remplace
 les 23 pages
 retranchées.

PETRI RAMI

laudes persequendum exci-
tassent, rationis doctrinam
omnium rerum cognosce-
ndarum, & ordine constituē-
darum artificem iudicaui:
quo posito quid melius,
propiusve fuit, quàm natu-
ram consulere? explicatiōis-
que huius primam confor-
mationem ab ea petere? feci,
& in præcepta monitiones
naturæ contuli, inuentionis,
& iudicii vias distinxi: in iu-
dicio tres gradus separavi,
primi partem in Aristote-
leis scholis turbatissimā de-
tra-

(35)
DIALECT. PARTIT.

tractis spinis in ordinem re-
degi: partem ex aliis transtu-
li: secundum à Platone dili-
gentissimè traditum adscri-
psi: tertium in eiusdem re-
pub. paulò secus indicatum,
ad institutum nostrum ple-
nius explicare contendì: ex-
ercitationem totius institu-
tionis latioribus spatiis defi-
niui, quòd hæc pars vt maxi-
mè omnium esset tractanda
in studiis, atque exigenda,
ita neglecta, desertaque sem-
per fuit. Denique dialecticę
imaginem breuiter, & suc-
cin-

PETRI RAMI

cinctè generum, formarum-
 que perpetuis quasi linea-
 mentis adumbrare labora-
 ui: tantum vt cōsiliij conatū,
 & studium voluntatis osten-
 derē: in maiore ocio (si for-
 tè manus hæc prima proba-
 retur) absolutius exprime-
 rem: laudes tamen omnes
 complecti generatim stu-
 dui, vt aliquando splenden-
 ti igne illo (quem cœlestem
 vocat Plato) animæ nostræ
 optima portio ex eodem i-
 gne constans recreata, natu-
 ralique luci restituta, & cæ-
 te-

DIALECT. PARTIT.

terarum rerum, & sui impri-
 mis longè gratissima cogni-
 tione perfruatur. Hæc altera
 voti pars est : hæc promissi
 tibi animi est persolutio: vi-
 des quid velit, quid conetur,
 quid appetat, maximam sa-
 pientiæ tuæ gloriã admira-
 tur : huic primos Rami abs
 te sati, culti, educati fructus
 deuouet: hanc oblati indu-
 striæ primitiis veneratur.

O Lutetiæ Parisiorum de-
 cus, galliarum solatium, se-
 dem vniuerso hominum ge-
 neri cōcessam, templum re-

PETRI RAMI

ligionis, aram legum, medicinę portũ, arcem ingenuarũ disciplinarum, gloriosissimum bonarum, laudandarumque rerum omniũ domicilium: huc indorũ gymnosophistæ, magi persarũ, vates chaldæorum, græcorum sapientes, sacerdotes ægyptiorum omniãque omnium terrarũ miracula, huc tres orbis domine, principesque linguæ conuenerunt, & commune sibi hospitium domestico vsu, & familiari consuetudine fecerunt. Quamob-

(39)
DIALECT. PARTIT.

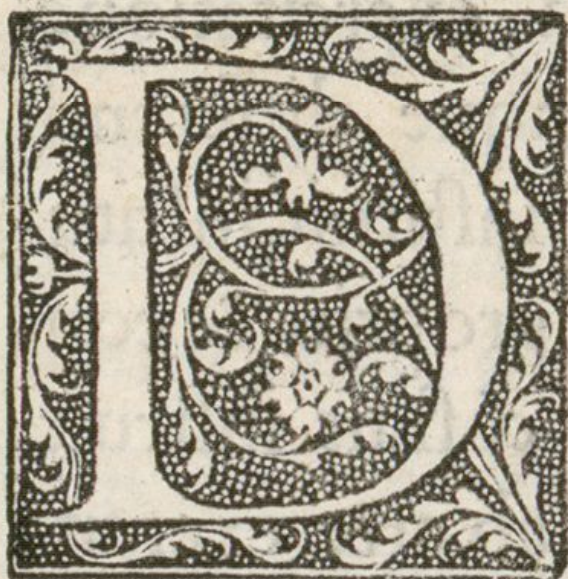
obrem vt nouissima coniun-
gam primis, et desiderij mei
conclusionem in summam
conferam: vtinam ô singula-
re mundi totius ornamen-
tum, tandiu floreas, quãdiu
dignitas tua meruit: & tam
gratus sit tibi meus labor,
quàm cupidus erit tui: nul-
la ætatis debilitate consenes-
ceres, & in aliquo tuorũ lo-
co numerarer: at laudibus
tuis nulla posteritas finem
est allatura, & industrię meę
si nullam virtutem, spem sal-
tem non ingratham tibi fore
con-

PETRI RAMI

confido. Perpetua igitur felicitate fruerere: & animi tibi dediti iucunda me conscientia cōsolabor. Atque ut iam animi erga te mei signa appareant, ad instituti muneris expositionem, disputationemque veniam.

PETRI RAMI DIA-

LECTICAE PAR-
titiones.

I Alectica,
virtus est
differēdi,
quod vi
nominis
intelligi-

tur: διαλέγεσθαι enim est rati-
one vti, vt Socrates in Alci-
biade primo ait. Cicero dif-
ferere interpretatur. Hoc
primum est virtutis huius

PETRI RAMI

nomen: postea logice (eadē
tamen significatione) dicta
est. Comparatur autē (sicut
artium omniū facultas) natu-
ra, doctrina, exercitatione.
Natura nanque differendi
principium instituit, institu-
tū doctrina propriis, & con-
gruentibus cōsiliis instruit,
instructum ab arte exercita-
tio in opus educit, atque ab-
soluit. Ars igitur naturam si-
bi propositā semper habeat,
exercitatio artem. Naturæ
vis, atque ingenij prudentia
homi

*De nominis Dialectice
co Vocabulo Cicero
s pro Latino sunt multi
hic est sunt, quoniam Cic-
Dialectice, fabris Dispu-
tionem velut alius agentis
utro appellare*

*Comparatio
Dialectice Vocabulo
finito*

*ing. membrum participio
ativa, cuius eo oblatione
ma fingenda est*

Ingenium celsitas est ad percipiendum & utendum

hominis propria est, cum eó
que nascitur: ideóque simul
atque natus homo est, ad ra-
tionis vsum proprio quodá
naturæ studio præstantiore
alius, atque ardentiore: alius
tardiore, atque hebetiore
rapitur. Hæc differendi est
origo: hæc naturæ est insti-
tutio: cuius cursum qui peni-
tus perspicere, & intueri, at-
que hac optima duce in via
sibi monstrata sapienter insi-
stere, atque ingredi potue-
rit: artem, & doctrinam pul

PETRI RAMI

cherrimā efficiet. In hoc igitur vno diligenter elaborandū, & omni cogitatione mētis incumbendum est, vt videamus quid natura per se præstet, & exhibeat in disputando. Quamobrem vt naturę virtus facilius appareat, felige de tot viuentibus hominum millibus, qui naturę solertia, iudicióque præstet: quales Homerus Nestorem sæpe atque Vlyssē fingit, artē differēdi ne auditione quidem, famáque vllam esse no-

*Quamobrem
salis Dialectictis dicitur
Antônio Angelijs & F
nanda*

se nouerint: eosque in consilium magnæ deliberationis alicuius aduocatos iube sententiam dicere: tum ex eorum ingeniis veluti speculis imago naturæ resultabit.

Attēde igitur quid tales naturæ consiliarij facient. Primum (vt opinor) apud se taciti rationem aliquā excogitabunt, & argumentum inuenient: quo rem deliberationi propositam suscipiendam adhortentur, vel ab ea deterreant: deinde vbi satis

*Naturalis Dialecticæ
est Inuentio uis & pos
sibilitatis p. iudic*

PETRI RAMI

commodè cogitauerint cogitationem non temere, sed
via, ac ratione certa digesta, partitamque expriment: singula subtiliter, ac rotunde concludent: genera à capite membratim distributa persequentur: & quod in vna aliqua disceptatione præstaret, idè longe excellentius in vniuersa rerum omnium cogitatione (vt veteres illi sine arte vlla philosophi) præstabit. Excitat igitur in animis nostris natura (cum disce-

omnis simplicis indicium

*et dialectice naturalis
apud omnes sunt*

sceptationis occasio oblata
 est) geminos quosdam mo-
 tus tum ad inueniēdam rei
 dubię fidem subtiles, & acu-
 tos: tum ad exprimendam,
 & pro modo, numeróque
 rerum collocandá, atque æ-
 stimādam prudentes & mo-
 deratos. Hæc certa naturæ
 obseruatio est: à qua nun-
 quam discedere doctrina,
 sed tanquam deum sequi
 debet. Egregiè enim mune-
 re suo perfuncta videbitur,
 si naturæ prudentiam pote

*Ad naturæ picta quæ
 est Anago, in qua be-
 speculo natura ipsa
 sine dignitate posita
 et si quid impeditur
 inanimata sit expleta
 ornata possit et*

rit imitari. Quãobrem sum-
 ma diligẽtia monitiones il-
 las naturæ præstantibus in-
 geniis infitas, & ingenitas
 obseruabit: eãsque animad-
 uersas, & notatas in naturæ
 simillimam viam, rationem
 que concludet: descriptã-
 que differentibus ad imitã-
 dum proponet: atque ita
 quæ discipula naturæ prius
 fuerat, eius magistra quo-
 dammodo fiet. Nulla enim
 natura tam firma, constans-
 que est: quin cognitiõe sui,
 & vi-

DIALECT. PARTIT. 5
& virium suarum descripti
one firmior & constantior:
nulla tam languida, & abie
cta: quin adiuumento artis a
crior, & alacrior effici pos
sit. Sed iam de hac discipu
la naturæ magistræque di
camus, & ipsius naturæ mo
nita, consiliæque præceptis
artis includamus.

ARs dialectica, doctrina *Definitio artificiosæ dia*
est differendi: docet e
nim certas ^{conditiones} leges, & quasdā
errare in differendo non pa
tientes vias ostendit. Disse
ritur

DIALECT. PARTIT. 6

alterutra parte quæstionis:

hoc ex tota quæstione pro-

mitur. Atque simplicis ar-

gumenti principes sunt par-

tes. causæ, euenta, consenta-

nea, dissentanea. Sed in caus-

sis finis, efficiens, forma, ma-

teria: in dissentaneis quo-

que contraria, repugnantia,

disparata: & in contrariis ad-

uersa, priuantia, relata nume-

rantur. Hæ sunt itaque prin-

cipes simplicis argumenti

formæ: vnde oriuntur ge-

nus, species, notatio, coniuga-

Augmentum a vniuersa quæ
est in præmissis, hoc est
a dialectico similitudo

Simplicem augmentum
genus duo sunt: primum
a principio ortum
primum argumentum est
semper, plerumque, ut
a ceteris separatur

Causa est euentus bi alio
modo euentus gratia rei
et hominis finis est euentus
et finis finis: de
disputare a ratione et
efficiens est a qua rei
que sunt admodum scripta cõte
ut tunc accedat et
de hismodi ut hominis
Dialectici causa est
sunt admodum sunt admodum
hominis amina et corpore
Dialectici natura, et
expositio a vniuersa

De hismodi que ad
vniuersa principio
vniuersa euentus, et
et hoc, hominis, ita
hominis, hominis, et
hominis, et
vnde dialectici
Dialectici, et
et hoc, hominis, et
et hoc, hominis, et
et hoc, hominis, et

De hismodi que ad
vniuersa principio
vniuersa euentus, et
et hoc, hominis, ita
hominis, hominis, et
hominis, et
vnde dialectici
Dialectici, et
et hoc, hominis, et
et hoc, hominis, et
et hoc, hominis, et

De hismodi que ad
vniuersa principio
vniuersa euentus, et
et hoc, hominis, ita
hominis, hominis, et
hominis, et
vnde dialectici
Dialectici, et
et hoc, hominis, et
et hoc, hominis, et
et hoc, hominis, et

De hismodi que ad
vniuersa principio
vniuersa euentus, et
et hoc, hominis, ita
hominis, hominis, et
hominis, et
vnde dialectici
Dialectici, et
et hoc, hominis, et
et hoc, hominis, et
et hoc, hominis, et

DIALECT. PARTIT. 7

variorum, sed ab vno capite
venientium, & ad vnum sin-
gularem finem tendētium:
quæ ratio, viâque faciendæ
artis est. Postremus omniū
scientiarum ad humanæ vi-
tæ supremum finem spectā-
tiū, vnde philosophiæ prin-
cipium & sapientiæ primus
amor effloruit. Primus igi-
tur iudicij gradus syllogis-
mus & ratiocinatio dicitur,
argumenti nempe cū quæ-
stione firma, necessariâque
collocatio, vnde quæstio ip-
sa

*in quæstionibus exemplo antea proposito, sic argumentum sumas de
a hinc hominis, hoc modo disponas: Quicunque est participans
ionis, dialecticæ est: omnis PETRI R A M I participans
ationis: Et itaq; dialecticæ ubi videtur cum quæstione additur
argumentum: Unde
a velut additio
conclusionis
quæstionem*

sa cōcluditur atque æstima-
tur. Triplicem porrò inde
connexionem in omni syl-
logismo esse necesse est, pro-
positionem, assumptionem,
conclusionem. In cōclusio-
ne quæstio ex propositionis
& assumptionis non solum
veritate, sed cohærentia ne-
cessaria, & firma collocatio-
ne iudicatur. Vnde duplex
existit æstimandi ratio, alte-
ra singula cum singulis, alte-
ra omnia inter se connectit.
Illa itaque perspiciet an ar-
gu-

gumentum vere cum quæ-
stione connectatur: hæc cō-
siderabit an connexiones in-
ter se recte conueniant.

De connexione itaque ar-
gumenti cū quæstione (quæ
enunciatio vocatur) dicen-
dum prius est: quanuis enū-
ciationis, & ratiocinationis
vsus, atque exercitatio con-
iuncta sit: simūlque ex argu-
menti, & quæstionis cōiun-
ctione enunciationes exi-
stant, & ratiocinatio confici-
atur: Præcepta tamen distin-
ctio-

etionis, & intelligentiæ gratia separanda sunt. Enunciatio à Cicerone etiam enunciatum, pronuntiatio, pronuntiatum, effatum: à Varone proloquium nominatur. Id simplex, aut coniunctum: affirmans, aut negans: verum, aut falsum esse necesse est. Simplex (cuius partes subiectum, & attributū vocantur) cōtingēs aut necessarium: cōtingēs, frequēs indifferens, rarum: atque in duobus illis generibus contingentis & necessarij solutum:

tū, aut his ipsis contingētis,
& necessarij notis affectū:
sed affectum etiam purum,
aut permistū: diuifum, aut
compositum. Additur his
quātitatis differētia: vt pro-
nunciatum finitum fit, aut
infinitum: cōmune, vel pro-
prium: sed commune rursus
vniuersum, vel singulare.

Coniunctum sequitur effa-
tum. cuius genera quatuor
sunt copulatum, relatum, cō-
nexum, disiunctum. Copu-
lati vinculum est cōiunctio

(&) relati vis aliqua relati-
onis, quæ est naturæ, quan-
tatis, qualitatis, temporis,
loci: connexi partes, quæ (si)
& disiuncti quæ, (vel) con-
iunctione vinciuntur: aut af-
firmantur, aut negantur: aut
earum hæc negatur, illa af-
firmatur: aut illa negatur,
hæc affirmatur. Itaque con-
nexorum partibus disiun-
ctorum partes sententiâ re-
spōdent, sed mutato tamen
ordine: primum nempe dis-
iunctum postremo conne-

xo,

DIALECT. PARTIT. 10
xo, secundum tertio : tertiū
secundo , quartum primo.
Atque ita ex iisdem rerum
generibus quaterni modi
sunt. Præcepta enunciatio-
nis ferè hæc sunt. Admonē-
dum tamen adhuc vnū est
de repugnantibus, & oppo-
sitis pronunciatis. Quorum
etsi vis inuentionis est: ex iu-
dicij tamen præceptis tra-
hitur. Est autem enunci-
atorum oppositio , affirma-
tio, negatióque eiusdem rei.
Cuius in simplicibus pronū

ciatiōibus, duo genera sunt:
 contrariorum, & contradi-
 centium. Contraria vtraque
 sunt vniuersa. Contradicen-
 tium alterum vniuersum, al-
 terum singulare, vel vtrun-
 que proprium. Oppositio-
 nis contrariæ, quāuis in ge-
 nere rerum contingentium
 simul esse falsa: nunquam ta-
 men simul esse vera vllō in
 genere pars vtraque potest.
 Contradictio quęcūque sit,
 semper altera parte sui vera,
 altera falsa: in his tamen re-
 bus

bus quę & euenire, & nō e-
uenire possunt: si futurū tē-
pus adhibebit, nihil partitè,
definitè, distinctè verum, fal-
sūmve significabit: quamuis
disiunctionis occasione al-
terutra pars eius necessario
vera sit. Oppositiōis autem
commoditas magna est in
omni sermone: cū ad con-
stituendū disputationis sta-
tum, tum ad differendum.
Nisi enim disputatio oppo-
sita sit, plærunque puerilis
erit altercatio verborū, quæ

sententiis congruat: & fides
ex oppositis firma capitur,
vnde confirmandis obscu-
rioribus quibusdam syllo-
gismis postea adhibebitur.

Exposita est primi iudi-
cij pars ea quæ ad coniun-
ctionem argumenti cū quæ-
stione attinet, quæque regu-
lam continet illius æstiman-
dæ coniunctionis. Sequitur
pars altera, quæ vniuersam
coniunctionum dispositio-
nem instituit, per quam ex
argumento de quæstione iu-
dica-

dicatur. Hæc collocatio si
 perpetua constansque sit, syl-
 logismus, (vt dictum est) &
 ratiocinatio nominatur: eâ-
 que simplex, aut coniuncta:
 illius vtrunque pronuncia-
 tum est simplex: huius vel
 vtrunque, vel alterum con-
 iunctum. Simplicis tria ge-
 nera sunt, duæ differentiæ.
 In primo genere argumen-
 tum maiori extremo quæ-
 stionis est subiectum, mino-
 ri attributum: in secundo
 vtrique attributum: in ter-

tio vtrique subiectum. Syllogismi autem simplices nō omnes equè sunt perspicui: vnde existunt differentiæ. Alij enim sunt illustriores, & cōmuni sensui magis occurrentes, vt in primo genere: alij sunt obscuriores, & naturali iudicio minus accommodati: quales reliqui sunt. Clariores illi duobus his principiis continētur, & illustrantur: quorum primū est. Quicquid de vniuerso subiecto affirmatur, de rebus vni-

vniuersis in subiecto compræhensis verè affirmatur.
Secundum.

Quicquid de vniuerso subiecto verè negatur, de rebus vniuersis in subiecto compræhensis vere negatur.

His, inquam, principiis, dispositio primi generis declaratur: quorū cognitio (quia ex primo naturæ fonte hausta est) rationem nullam requirit, sed intelligi vult & credi. Secundi autem tertiiq̃ue generis concludendi modi

PETRI RAMI

modi, quia in obscurioribus locis tãquam Cimmericij habitant, oppositionis lumine (si quis non satis acutus fallacem eorum conclusionem & captiosam putabit) in primi generis regionem adducentur, vt in primorum principiorum amplissima, largissimãq; luce, temeraria & cæca rectæ cõclusionis inficiatio ex necessaria absurdæ cõfessionis expressione cernatur. Primi generis formæ, sunt quatuor.

Pri-

DIALECT. PARTIT. 14

Prima, ex vtraque pronun-
ciatione affirmatione vni-
uerfa affirmationem vniuer-
sam concludit.

Secunda, ex propositione v-
niuerfa negatione, & assum-
ptione vniuerfa affirmatio-
ne, vniuersam negationem
concludit.

Tertia, ex propositione affir-
matione vniuerfa, & assum-
ptione affirmatione singu-
lari, affirmationem singula-
rem concludit.

Quarta, ex propositione ne-
ga-

gatione vniuersa, & assumptione affirmatione singulari, negationem singularem concludit.

Sed in hoc primo genere est animaduertendum, duas postremas formas à reliquis, velut partes à toto deductas esse: omnium tamen peræquè firma cōclusio est, quod per principia experientii manifestū erit. Secundi generis formæ sunt quatuor. Prima ex propositione negatione vniuersa, & assumptione
ptio-

DIALECT. PARTIT. 15

ptione affirmatione vniuer-
sa, negationem vniuersam
concludit.

Secunda, ex propositione af-
firmatiōe vniuersa, & assum-
ptione negatione vniuersa,
negationem vniuersam con-
cludit.

Tertia, ex propositione ne-
gatione vniuersa, & assum-
ptione affirmatione singu-
lari, negationem singula-
rem concludit.

Quarta, ex propositione af-
firmatione vniuersa, & af-
sum-

PETRI RAMI

sumptione negatione singu-
lari, negationem singularē
concludit. Hic animad-
uertendum item est (quod
in primo genere) duas po-
stremas formas à duabus
prioribus ortas esse, in quas
si fortè dubitatio caderet,
^{& assumptione} oppositum cōclusionis cum
propositione sumendum e- ^{in aliquo m. De 1.º fig. 1.º}
rit. Hinc enim per hypothe-
sim dubitantis, oppositum
assumptionis (quæ prius ve-
ra est habita,) in primi gene-
ris aliqua forma verum iti-
dem

dem concludetur.

Tertij generis sex sūt forme
Prima, ex vtraque enuncia-
tione affirmatione vniuersa,
affirmationem singularem
concludit.

Secūda, ex propositione ne-
gatione vniuersa, & assum-
ptione affirmatione vniuer-
sa, negationem singularem
concludit.

Tertia, ex propositione affir-
matione singulari, & assum-
ptione affirmatione vniuer-
sa, affirmationem singula-
rem

rem concludit.

Quarta, ex propositione affirmatione vniuersa, & assumptione affirmatione singulari, affirmationem singularem concludit.

Quinta, ex propositione negatione singulari, & assumptione affirmatione vniuersa, negationem singularem concludit.

Sexta, ex propositione negatione vniuersa, & assumptione affirmatione singulari, negationem singularem concludit.

In

In huius postremi generis formis quāvis numerus duabus sit maior, ratio tamen eodē relabitur, vt à duabus primis reliquę, tertia et quarta à prima, quinta, & sexta à secunda oriantur. Omnes porrò hæ sex formæ rario-rem vsum (quàm superiores) habent: adhiberi tamen possunt, & incidunt aliquando: de quibus si dubitetur, ab oppositione subsidium petendū est: & in primi generis formam aliquam op-

PETRI RAMI

posito conclusionis accepto
cum assumptione reuocan-
dæ sunt. tum enim ex hypo-
thesi contradicentis, opposi-
tum propositionis (quæ pri-
us vera posita, concessaque
est) in primi generis aliqua
forma verum item conclu-
detur. In omnibus autē tri-
bus generibus licet ex pro-
priis enunciatis concludere,
obseruato tantum affirma-
tionis & negationis discri-
mine. Hoc enim modo ho-
minum sermo frequentissi-
mè

mè concludit, atque ideò diligentiſſimè modus huiusce conſuſionis tenendus eſt. Præterea nihil de ſyllogiſmorum ſimplicium generibus eſt præcipiendum. Quãobré hiſ tribus generibus, eorũque formis quatuordecim omnes ſimplices ſyllogiſmi ex eiufdem generis enunciatis conſtituti abſolvuntur : ex permiſtis enim nihil eſt firmum, excepto duntaxat contingenti, quod nullo affirmatiõis, & nega

PETRI RAMI

tionis discrimine, vel ex omnibus contingentibus purū, vel cum assumptione soluta, necessariāue permistum. in primo, & tertio genere firmè tantum concluditur. Nihil igitur vsquam ex singularibus, nihil (contingens excipio) ex negationibus, nihil ex affirmationibus in secundo, nihil ex assumptione negatione in primo, tertioque, nihil ex propositione singulari in primo, & secundo genere concluditur.

Sim-

Simplices syllogismi sic habent: coniuncti deinceps enarrandi sunt, & explicandi: quorum genera quatuor sunt, ex quatuor coniunctorum proloquiorum generibus instituta: copulatum, relatum, connexum, disiunctum: quæ ferè ex simplicium syllogismorum legibus conformantur, aut ab illis certè deriuantur: vt facile idem argumentum vtroque rationationis genere, simplicis, & coniunctæ concludatur: co-

PETRI RAMI

pulatus enim, relatusque syllogismus simplicium legibus omnino continentur, nisi quòd res coniunctè pronunciant: de quibus ideo nihil amplius dicendum: quàm quòd collocationem simplicium imitantur. Connexus simplicis syllogismi duas: disiunctus partes omnes habet: sed connexus interposita conditione: disiunctus disiunctione propriam sibi collocationis, iudicii que speciem fecerunt. De his itaque

que dicendum est. Syllogismi connexi formæ duæ sunt. x

Prima, quando assumitur antecedens, vt consequens concludatur.

Secunda, quando tollitur consequens, vt tollatur antecedens. Obseruari tamen potest, in quarto connexorum pronunciatorum genere, syllogismi quatuor formas certas & ratas esse: quarum duæ iam expositæ sunt.

Tertia, quando tollitur antecedens
tece-

recedens, vt consequens cō-
cludatur.

Quarta, quando consequēs
assumitur, vt tollatur ante-
cedens. Disiuncti syllogismi
genera sunt quatuor, ex dis-
iunctorum quatuor prolo-
quiorum generibus effecta:
Primū igitur disiūcti syllo-
gismi genus ex prima profe-
ctū pronūciatione disiūcta:
cuius formæ quatuor sunt.
Prima, quando primum as-
sumitur, vt tollatur secūdū.
Secunda, quando primum
tol-

tollitur, vt concludatur secundum.

Tertia, quando secundum assumitur, vt tollatur primū.

Quarta, quādo tollitur secundum, vt primū cōcludatur.

Secundum genus ex secunda fit pronunciatione disiuncta: cuius formæ duæ sunt.

Prima, quando primum tollitur, vt cōcludatur secundū,

Secunda, quādo secundū tollitur, vt concludatur primū.

Tertium genus ex tertia
fit

PETRI RAMI

fit enunciatione disiuncta,
cuius formæ duæ sunt.

Prima, quando primum tol-
litur, vt cōcludatur secūdū.

Secunda, quādo secundum
tollitur, vt concludatur pri-
mum. Quartum genus ex
quarta fit pronunciatione
disiuncta: cuius formæ duæ
sunt.

Prima, quando tollitur pri-
mū, vt concludatur secūdū.

Secunda, quando tollitur se-
cundum, vt concludatur pri-
mum. Quamobrem disiun-
cto-

Etorum syllogismorum formæ sunt decem, connexorum quatuor. Erunt itaque simplices concludendi modi quatuordecim, coniuncti quatuordecim: omnesque in vniuersum octo & viginti numerum explebunt.

Syllogismi formis adiici solent quædam conclusionum formæ quasi dissimiles: cum tamē syllogismi partes sint, atque membra. Inductio enim (quæ ex enumeratione singulorum ^{formarum} vniuersum colligit)

ligit) pars est copulati syllo-
 gismi: & assumptio desyde-
 ratur. Exemplum (quo si-
^{infero}mile ex simili, aut par ex pa-
 ri concluditur) pars est rela-
 ti syllogismi: cui similitudi-
 nis, aut æqualitatis relatio
 deest. Enthymema, si mu-
 tilus, & quasi decurtatus syl-
 logismus est, inductionem
 pariter, & exemplum cõple-
 ctitur: inductio enim cui as-
 sumptio: & exemplum, cui
 relata pronuntiatio deest.
 m̃acũ & truncũ syllogismũ
 fa-

faciūt. Dilēma cōnexas pro- *Etliw li 3 cap: 10*
positiones habet, quibus as-
sumptiones, & conclusiones
singulis addēde sunt, vt syl-
logismi absoluātur. Sorites
syllogismus ferè plenus est,
sed assumptio sepe præponi-
tur, & pronūciationes variæ
interiectæ cōmifcentur: ita
in vnum soritem multi sæ-
pe sunt inclusi syllogismi.
Atque hoc genus ideo lu-
bricum est, & periculosum:
quia in hac gradationis con-
tinuatione, non satis cohæ-
ren-

PETRI RAMI

rentia interdum copulatur:
dū enim minutatim & gra-
datim aliquid additur, &
paulatim congestis granis
aceruus efficitur: captiosissi-
ma tela texitur ad illaquean-
dū simplices, & imperitos
irretiendum: sed facile rete-
xetur, si ad syllogismi leges
membratim referatur. Ita-
que omnia hæc noua ratio-
cinandi (quæ videbantur ef-
fe) genera, inductio, exem-
plum, enthymema, sorites,
& si quæ alia numerari pla-
ceat,

DIALECT. PARTIT. 24.

ceat , à syllogismo distracta
sunt: atque ideo vt perfectā
iudicij cognitionem affe-
rant , ad corpus ipsum (cu-
ius sunt membra)referatur.
Quamobrem vnica verita-
tis explorandæ via syllogif-
mus est: qui cum de questi-
one rem dubiam quasi flu-
xam, & inconstantem mate-
riam: de argumento fidem
veluti formæ causam sum-
pserit: ex earum tum singu-
lari per partes, tum vniuersa
per totum copulatione, pro
po-

positæ dubitationis statum confirmabit, & qualis sit quæstio, verane, an falsa, iudicabit.

Primus dialectici iudicij gradus hætenus expositus est. Secundus (qui sequitur) collocationem tradit, & ordinem multorum, & variorum argumentorū cohærentiū inter se, & perpetua velut catena vinctorum, ad vnūmque singularem finem relatorum, qui tametsi suas, & proprias institutiones

tutiones habet, totus tamen
primi iudicij fundamentis
sustinetur. Siue enim ars, si-
ue sermo, siue altercatio, siue
alia quæuis oratio scribatur,
quanuis perpetuo cursu tra-
ctanda, atque exponēda sit,
vis tamen generis vniuersi,
singularumque partium na-
tura, si dubitationis aliquid
habeat, syllogismi conclu-
sione probanda erit, & con-
firmanda: cuiusmodi in hac,
quam tradimus, disciplina
fuerit. Nam si fortè totam
d rem

PETRI RAMI

rem penitus non percipias,
hac vna ratiocinatione sum-
mam explorare, & comple-
cti licebit. Doctrinæ disse-
rendi proprium est omnes
res explicandi, atque inter-
pretandi instrumentum: dis-
serendo enim, & ratione v-
tendo nihil tam perturba-
tum, quod non illustretur:
nihil tam obscurum, quod
non declaretur. Dialectica
autem differendi doctrina
est: tradit enim vias inueniē-
dæ fidei, & rationis ad expo-
sitio-

sitionem rerum, atque explanationem accommodatæ: deinde constantem regulam præscribit, normamque instituit, qua rationes inuentę disponantur, ac res dubię iudicentur. Est igitur dialecticę rerum omnium explicandarum artificium, atque instrumentum proprium. Ad vniuersi huius exempli modum, & partes (si opus erit) expendantur. his itaque primi iudicij seminibus secundi iudicij virtus

excitatur:grandiores tamen
 & altiores radices agit,& e-
 gregia foecundæ sobolis am-
 plificatione multo latius au-
 getur,& propagatur. Qui-
 bus de rebus quid vetat So-
 cratem cum Protarcho, Phi-
 lebóque copiosissimè dispu-
 tantem audire? Nulla(in-
 quit) est via pulchrior, ne-
 que esse potest ea vna,quam
 semper vnicè dilexi. at illa
 me perpetuò fugit, deserit,
 inopemque destituit. Pro-
 tar.Cedo quænam ista est?
 So-

Socrat. Quam verbis explicare haud ita difficile est, usu verò atque exercitatione consequi difficillimum: quæcūque enim arte, & via inuenta descriptaque sunt, hac in lucem hominibus prodierunt via, animaduer- te quæso quam dico. Pro- tar. Dic obsecro. Socrat. Donum profectò deorum ad homines (vt mihi qui- dem videtur) per Prome- theum quendam vna cum clarissimo igne peruenit. et-
d iij

PETRI RAMI

enim prisci homines nobis
præstantiores, diisq̃ue pro-
pinquiores hæc nobis ora-
cula tradiderunt, quod cū
ex vno & multis constent
vniuersa, quæ æterna, perpe-
tuâque sunt, in quibus ter-
minata quædam, & infinita
rursus quodammodo vis
est comprehensa, vnâ i-
deam in vnoquoque gene-
rum sitam inuestigare nos
oportet. quam cū erimus
assecuti, deinceps duas (si
modo subsint) perscrutari:
fi

si verò latius id pateat, tres,
aut alium quemuis nume-
rum querere, & vnamquam
que generi subiectam spe-
ciem rursus eodem modo
partiri, donec illud ipsum
quod primo loco defini-
tum, compræhensumque
est, non solum quod vnum
multave, aut infinita, sed
quot, & qualia complecta-
tur, quibus facile, & intelli-
genter assequi possit. Infini-
ti autem ideam non prius
ad multitudinem adhibe-

re, quàm quis omnem numerum inter infinitum, & vnum illud quod finitum est, medium cadentem perceperit, tum demum vnumquodque eorum, quæ in infinitum abeunt, omittere.

Dij ergo (vt diximus) hanc nobis inuestigandi, discendi, docendi viam ostenderunt. Hæc ille in Philebo. vbi etiam docet quemadmodum obseruatione contraria doctrinæ primo collectæ sunt, & repertæ.

Iu-

Iubet igitur Socrates in rebus (quæ dissipatæ sunt, & diuulsæ) conglutinandis, & certa ratione (quemadmodum Crassus interpretatur) constringendis, vt finis primum demonstretur, deinde genera proponantur, generum partes subiiciantur, nec prius illa progressio conquiescat, quàm ad infinitam indiuiduarum partium multitudinem peruenit. Ita duas ideas quasi lineas operis huius Socratis
fer-

PETRI RAMI

sermone, Plato designauit, ^{appellauit} alteram vltimam, & supremam, alteram citimam & infimam, illámque termini, & vnitatis, hanc multitudinis, & infinitatis appellauit: atque vtrunque in descriptione artis propositam esse voluit, vt à summa explicatio instituta ad imam descenderet, nec vltra, citráue transiliret. Omnia verò quæ generum partiúmve nomina essent, definitionibus (quam vim haberent) explic-

plicari, exemplis illustrari,
 sæpe alias idem ille ipse ma-
 gister Plato præcepit. Atque
 hæc vniuersa totius doctri-
 næ huius præcepta sunt, qui-
 bus singularia quædam sunt
 adiungenda. quorum pri-
 ma distinctio ad earum re-
 rum (quæ explicantur) na-
 turam accōmodanda est, de
 qua Plato sic in Timæo nos
 admonuit. Quoniam (in-
 quit) in omni oratione cum
 his rebus (de quibus agitur)
 naturalis quædam & gerr-
 mana

PETRI RAMI

mana debet esse cognatio,
cum de re stabili & immu-
tabili disputatur : oratio ta-
lis fit, qualis fit illa, quæ ne-
que redargui, neque conuin-
ci potest . Cùm autem in-
gressa est effecta, & imitata
simulachra, bene agi putat,
si verisimilitudinem conse-
quatur : quantum enim ad
id quod ortum est , æterni-
tas valet , tantum ad fidem
veritas . Erit igitur Platonis
sententia vt rerum , sic pro-
bationum natura duplex, al-
tera

tera certam scientiam veritatis, altera fidei persuasionem adferet. Itaque & inuentionis & iudicij primi genere pro rerum condicione, vario erit vtendum. Nā si res constantes sint, & æternæ: earum explicatio firmis, & nunquam fallentibus, propriis, necessariis, perspicuis argumentis addici debet, quales sunt causæ, finis præsertim, deinde efficiēs, & forma, postremo materia. atque id inuentionis: ad iudici-

dicij autem constantiam e-
 uidentissimum ratiocinati-
 onis genus, & plenissimum
 desideratur, simplex potius
 quam coniunctum, è sim-
 plicibus primum genus,
 quàm secundum, aut terti-
 um, atque in eo aliens, quàm
 negans, rei propositæ pro-
 prium, quàm cum aliis com-
 mune, vniuersum quàm sin-
 gulare. Sed si res (de quibus
 agitur) sic & euenire, & non
 euenire possunt, quibusuis
 causis, vel euentis, vel con-
 sen-

sentaneis, vel dissentaneis
contentos nos esse oportebit:& quodcunque res dederit, syllogismi genus in concludendo sequi, ut si nō quo volumus, tamen quo possumus, progrediamur. Nam (ut Horatius ait.) Est quodam prodire tenus, si non datur ultra.

Veruntamen nec argumenti, nec argumentationis leges hæ catholicæ, perpetuęque esse possunt. Nam in primo genere sæpe cogimur

mur inopia firmiorum argumentorum verisimilibus quibusdam rerū notis uti: & in secundo nonnūquam necessaria, & constantia suppetunt. Itaque vna erit in tota præceptiōe exceptio, quo ad eius fieri possit. vt nec in primo genere verisimili: nec in secundo, constanti probatione interdictum esse videatur. Nec enim hoc secundo iudicio dialecticus tāquā deus, omnium rerum causas videre ad euenta demonstran-

strandum potest, sed tan-
 quam prudens, & callidus
 imperator præsentibus ca-
 stris utetur: & modo causis
 euentis, modo euentis, con-
 sentaneis, dissentaneis caus-
 as inuestigabit. Atque id ar-
 gumenti. Argumentationis
 autem leges itidem solui, &
 relaxari oportebit. Non e-
 nim syllogismorum perpe-
 tuitate colligari oratio, sed
 variari, distinguíque debet:
 nec (quod Cicero pruden-
 ter admonet) à proposito

semper ordiri, nec omnia cō
firmando disputare necesse
est, sed interdum quæ satis
erunt aperta, nullius appro-
bationis ratione confirmata
ponere: & quod ex his assu-
mitur, efficiturque, relinque-
re, alioque transire: sæpe etiā
non proponere, sed ratione
adferenda & ex vi præter-
missæ propositionis elicien-
da, atque assumenda, quod
proponendum fuerat, expli-
care, vt puncta argumēto-
rum significantius exprimā-
tur,

tur,quàm verbosius exponantur . Addetur igitur ista varietatis distinctio, quam veteres qui hac dialecticæ parte vehementer sunt oblectati non delicatæ voluptatis, sed explanatæ facilitatis gratia perpetuam sequuti sunt. Facilior enim via est, quæ non singulis rebus cognitionis intentionem remoratur , sed recta ducit ad ea tantum, ad quæ discantis animus contendit. Hanc viam (qui docere volet) se-

PETRI RAMI

qui debebit. quāquam poetæ, & oratores ab ea sæpe discunt, sed delectandi, aliquando etiam fallendi gratia, non docendi. Historia etsi temporum gradus imitari vult, intra tamen hanc artem commodissimè continebitur, & proposita rerū, distributāque summa intelligentius accipietur, & facilius memoriæ tradetur.

Nec verò vlllo in genere rerum quicquā interest perpetua, concisæve sit oratio, confir-

firmet, aut refellat. vna enim
& eadem in omni genere
doctrina est, quanquam in
membris est quædam refu-
tandi propria institutio, con-
firmandi alia nulla quàm
præscripta est, nisi fortè non
rerum (quæ explicantur) sed
ingeniorum (quæ docètur)
natura quid aliud postula-
bit. plærique enim (vt ait Ci-
cero) errare malunt, eamque
sententiam, quam adamaue-
rūt, pugnacissime defēdere,
quàm sine pertinacia quid

constantissimè dicatur, ex-
 quirere. Aliud etiam facile
 par superiori vitium est ho-
 minum natura controuerfo-
 rum, & litigiosorū, qui sum-
 mam putant esse laudem,
 quouis modo contradicere,
 & in plana, celebrique via
 mæandros, solitudines, fle-
 xiones, diuerticula puerili-
 um, & argutularum inepti-
 arum, vel in eodem vestigio
 quærere, ac persequi. Itaque
 si proteruos illos, pertinacés
 que, aut hos magis conten-
 tio-

tionis, quam veritatis cupidos instituendos habueris, eadem quidem via sequenda erit, quæ prius, sed propositis rebus color aliquis extrinsecus adhibendus erit ex remotissimarum rerum interrogatione, accurata partium omnium confirmatione, præteritione conclusionis, negligentia simulatione, dissimulatione scientia, sui ipsius reprehensione, extenuatione interrogationum, alienarum rerum permisti-

one. Refutandi autem præ-
ter vniuersam institutionem
est hæc etiam admonitio
propria, cū rebus ab alio cō-
firmatis respondemus. pri-
mum, vt constet id de quo
agitur, si obscurum, vt intel-
ligeretur explanetur: si an-
ceps, vt ambigui partitione
diuidatur: deinde vitiū ora-
tionis demonstretur: si nihil
concludat, si nihil ad rem, si
ex rebus falsis, aut incertis.
sin nihil horum dissentien-
di materiam dabit, erit assen-
tien-

tiendum. Nam si argumen-
tum vitio careat, & argumē-
tatio legitimè confecta sit,
repugnandi quænam potest
esse ratio? alias enim res age-
re, propositis rebus non re-
spondere, clamare contra
quam deceat, perturbari, at-
que alios perturbare, excan-
descere, fastidiose res obie-
ctas aspernari, hominum est
insidiis aliquam prædam ca-
ptantium, aut impudētium
sophistarum non veritatis
gratia differentium, sed va-
nita-

nitatis amentia litigantium.
 Nobis igitur (vt Socrati ^{in gorgia} placet) dialectici tales instituantur, qui se reprehēdi modeste ferant, si quid falsum, ineptumve sentiant, & liberaliter alios reprehendant, si quid illi non satis veritati consentaneum dicant, quin etiam redargui quàm redarguere tanto gratius sit, quanto maius quoddam bonum est maximo malo liberari quàm alios liberare. Nihil enim est opinione falsa pernicio-

niciosius. Itaque refutare sine iracundia, refelli sine pertinacia, & ad modestiæ fructum honestissimum erit, & ad intelligentiæ prudentiam amplissimum. Quamobrem hac modestia, & liberalitate, hac prudentia dialecticus instructus, & ornatus ut sapiens in republica princeps populum rudem, & inconditum si fortè natus sit, diuisione tribuum, census æstimatione, descriptione centuriarum, & ordinum

num bello, paciꝑue decorũ,
 & insignem: ita difficilium
 quæstionum, & obscurarũ
 cognitionẽ perspicua, sum-
 maꝑue rerum cõplexione,
 distributione principum, &
 primariarũ partium, naturæ
 & in rebus, & in personis di-
 stinctione, & ad eius condi-
 tionem propriæ interpreta-
 tionis accommodatione, nõ
 solum perceptione, & me-
 moria, sed iudicio, & æsti-
 matione facilem, & illustrẽ
 efficiet, vtꝑue ille patrię dux
 &

& gubernator suis ordini-
 bus cōposito, & oculis per-
 lustrato populo, ciuitatis sue
 copias, et vires rectius, ac cer-
 tius æstimabit: ita dialecti-
 cus recta illa, perpetuâque
 velut acie res expositas ante
 oculos subiiciens, vnoque
 obtutu lustrans, atque com-
 plectens, de facultate, & vir-
 tute rerum constantius, pru-
 dētiusque iudicabit. Ista est
 scientia, cuius laudem Pla-
 tonicus hospes nemini, nisi
 magnificè, & splendide phi-
 loso-

PETRI RAMI

losophanti tribuendam ar-
bitratur, vnam ideam per
multas, singulasque seorsim
positas lōgè, latèque fusam,
& manātem: & multas, quæ
diuersæ inter se sunt, extrin-
secus ad originis suæ caput,
& quasi fontem remeantes,
& recurrentes, cernere. Hæc
artis est cum naturæ sapien-
tia pulcherrima contentio,
ista est præstantis, & mem-
bris animalibus constantis
animalis idea Socratis com-
mendatione tantopere cele-
bra-

brata: quæ non solum perfectam corporis figuram, & staturam habeat, erecto sursum, & elato capite, pedibus aptè cadentibus in terram, reliquis artubus ipsis inter se, & vniuerso corpori congruentibus: sed liberali decoræ compositionis specie, concinnâque suauitatis, ac dignitatis moderatione ad se spectandum, amandum-que moueat, & alliciat.

Postre-

Postremus superest dialectici iudicii gradus in perspicienda sciētiarum humanarum cognatione, & virtute positus, vt laboris humani fructus possit æstimeri, & optimus rerum omnium parens, atque author agnosci. In qua iudicii prudentia etsi sua quædam, & propria sunt instituta, tamē vt secūdus gradus à primo, sic tertius à secundo, atque ideo à primo confirmatur. Si quis enim tantam rerum
ma-

magnitudinem animo cape
re totam simul non possit,
ne quid ipsa sibi varietas, ac
moles officiat, aciemq; mē-
tis amplitudine sua perstrin-
gat, primum in breui ratio-
cinationis ^{primum syllogismus} quasi tabella quā-
dam eius imaginem com-
primet, deinde latius profe-
ret, & complentibus ar-
tis integram, perfectamque
formam coloribus exorna-
bit. Sic igitur primum rati-
ocinabitur. Quæ res opera
sempiternæ, diuinæque sa-
f

pientia tanta demonstrant,
 quanta nec vis, nec potestas
 humana cogitatione com-
 plecti, nedum virtute conse-
 qui possit. hæ certè non so-
 lum in admirationem, co-
 gnitionemque dei libenter
 homines adducunt, sed ad
 laudem eius, & religionem
 penè violenter attrahunt.

assumpta Artes verò, ac doctrinæ om-
 nes quid nisi immensam re-
 rum varietatem (quæ ab o-
 ptimo, maximoque deo in-
 credibili sapientia conditæ
 sunt,

sunt, & effectæ)intuendo, &
 admirando persequuntur?
 Omnis igitur labor, indu-
 stria, contentio, dignitas, ho-
 nor literarum, doctrinarum
 que omnium ad summæ il-
 lius bonitatis, & æternæ po-
 tentiæ maiestatem laude, iu-
 stitia, pietate complecten-
 dam adhortatur. Quamob-
 rem cum hanc artium sum-
 mam dialectica fecerit, pri-
 mæque iudicii lege proba-
 uerit, secundi iudicii spatiis
 omnia singulatim diducet,

PETRI RAMI

artem vnam quandam omnium artium cōficiet, atque in his ordine collocatis infinitæ diuinitatis illius umbras, & imagines spectabit.

*apud Platonem sic est
in Platone Dialogo* Quod vti facilius intelligi, perspicique possit, fingantur nobis homines in subterraneis, & obscuris antris educati, ceruicibus, & cruribus ita deuincti, vt in eodẽ semper esse loco, & ante pedes posita duntaxat intueri cogantur. Ponẽ quos à tergo procul ignea solis flamma
fu-

suspensa sit . inter quam & vinctos multæ sint, & variæ affabrè, & antiquo artifice o factæ solis imagines , quarū variæ, & multiplices vmbre in aduersum (vt par est) longè ante oculos vinctorum facis illius splendore proiciantur, vincti nihil præter vmbas videbunt, easque rerum nominibus (si loquantur) appellabūt. si verò quis eorum vinculis solutus sursum adducatur, & paulatim ad lucis aspectum perferē-

dum exerceatur, non amplius umbras, sed imagines, tandem etiam eodem lampadis illius splendore duce, solem ipsum intentis oculis, et admirabilem in eo rerum magnificentiam magna voluptate conspiciet. Postquam autem satis commode tantam rerum excellentiam, præstantiamque peruiderit, in antrum gradatim, ne à tanto lumine repente in tenebras delapsus offendatur, seipsum referet, ut
pro-

propinquos, & populares
suos miseris vinculis liberet,
& in illas quasi beatas insu-
las adducat. tum enim um-
bras tantummodo bonorū
eos videre dicet, & ad ea
quæ sola, verāq; bona sunt,
excitabit. Hactenus igitur
hæc explicandi gratia ficta
sint. vinctos, umbras, imagi-
nes, solem, solisque lucē re-
feramus. totam collationis
similitudinem in nobis, in
artium studiis, in cognitio-
ne cœlestis, & diuinæ verita-
tis

tis exprimamus. Etenim in
 etæ sunt istæ nostrates ani-
 mæ, & speluncis corporum
 tenebricosis irretitæ, omni-
 bus partibus illaqueatæ, nec
 quicquam nisi subiectas exi-
 guis sensuum fenestris ym-
 bras intuentur. Fax altissi-
 mo supernè defixa loco, æ-
 ternus, & beatus deus est.
 splendor inde profectus, ra-
 tionis humanæ lux, & diale-
 ctica meditatio. imagines
 medio interiectæ spatio, ge-
 nera rerum, speciesque disci-
 pli-

plinis, & artibus compræ-
hensæ: quarum tenues, le-
uissimóque motu nutantes
vmbrae, sunt hæc omnia, quæ
tangi, audiri, cerni, cæteris-
que sensibus percipi possunt.
Quare agite, ignem hūc ab
illa cœlesti lampade demis-
sum accendamus, vinculis li-
beremur, sursum ab his vm-
brarum tenebris erumpa-
mus, imagines, veritatē me-
ditemur. cūmque philoso-
phia, & sapientiæ studium
tripertito in dialecticā, phy-
sicam

PETRI RAMI

ficam, ethicam disciplinam
à philosophis distribuatur,
nobis dialectica dux adhi-
beatur, quæ à sensibus men-
tem, & à consuetudine cogi-
tationem reuocet, imagines
suo lumine in physicis, &
ethicis, quinetiam in seipsa
primum demonstret.

Principio igitur cùm oculo-
rum suorum aciem intende-
rit, primas sociarum artium
grammaticæ, & rhetoricæ
virtutes spectabit, atque ab
his diuini luminis inuestigã-
di

di ducet initium. admirabitur enim tam paucis literarum generibus infinitā vocum multitudinem comprehendendi, compræhensionem singularum tam accuratè, tamque diligenter explicari: tam certa consuetudinis observatione, & lege coniungi: tamque ad naturæ sensum moderato sono pronunciari. Deinde verò longè mirabilius opus æstimabit, omnem rerum varietatem pari dicendi varietate, certisque tro-

troporū, figurarum, numerorum formis assequi, humilia summissē: mediocria temperatē: summa grauiter exprimere: audiētium mentes ōnibus modis tractare, conciliare, alienare, placare, commouere, excitare, remittere, quo velis impellere, unde velis deducere. Sed cūm hæc omnia dialectica libenter admirabitur, tū in seipsā conuersa vehementius incipiet admirari, & diuinæ mētis imaginem non diuinam
non

nō poterit arbitrari: fontes
omnium rerum inuestigan-
darum definitis spatiis no-
tatos, ac descriptos ostendi:
constantissimas iudicādi le-
ges institui, vt hominū nec
diligentiam effugere, nec iu-
diciū fallere quicquā pos-
sit. Itaque cū in hoc ratio-
nis, & orationis instrumen-
to clarissimos diuini lumi-
nis radios dialectica depre-
henderit, tum se ad singula-
res hominum mentes, id est
radiorum illorum micantes
igni-

PETRI RAMI

igniculos referet, & umbras
illius æternæ veritatis in suis
operibus multo perfectius,
& plenius agnoscet. atque
hoc introitu ad cætera pate-
facto, hac eadem via, in phy-
sics rebus impressa veritatis
illius vestigia persequetur.
Cum enim naturam mate-
ria, formæque constantem,
naturæque partes, tum prin-
cipes, terram, aquam, aerem,
ignem (coelum: si fortè quid
aliud à quatuor primis illis
corporibus putabit) tum ex
his

his ortas seu stolidas, vitáq;
carentes lapides, metalla, co-
lores, v̄etos, tempestates: seu
viuentes, animatasque stir-
pes, beluas, homines, earum
que rerum omnium distin-
cta genera, partesque, cum
hæc, inquam, oculis suis sub-
iecerit: & imagines istas vi-
derit: si se ad vmbras fortè
referet, an existimabit tam
præclarum, támque mirabi-
le opificium (quod quan-
to consilio confectum sit,
nullum hominis consilium
possit

PETRI RAMI

possit assequi) prudentia
 nulla constare? etenim quid
 singularis vniuersitatis pul-
 chritudo , quid terra vndi-
 que æquabiliter congloba-
 ta, vestita floribus , fontibus
 irrigua , infinitis animantiũ
 generibus culta, & habitata:
 quid mare partibus omni-
 bus in terram vergens, eam-
 que amicè complectens , &
 magno ditionis suæ iure ter-
 restrium animantium saluti
 cedens, insulis varium, litto-
 ribus amœnum, innumera-
 bili

bili piscium multitudine refertum: quid terræ, marique continuatus aer, tum concretus in nubes, & contractus, unde imbres, frigora, tonitrua, grandines: tum cœli ardore tenui temperatus, unde salutaris, & vitalis spiritus animantibus præbetur. quid aerem complexus æther igneos illos eternorum luminum oculos incédens, suum retinens ardorem tenuē, & summa caloris temperie moderatum: quid in-

quam hæc mundi principia,
 nonne præpotentis dei, id
 est authoris, & parentis sui
 bonitatem, prudentiam, sa-
 pientiam in his ^{imaginibus} ~~vmbris~~ ostē-
 tant, & quanta significatio-
 ne possunt, prædicāt? Quid
 (vt cætera ex his effecta præ-
 termittam) corporis huma-
 ni fabrica, quid è coeli regio-
 ne delapsus hic animus, quo
 loquimur, disputamus, rati-
 ocinamur, temporum præ-
 teritorum cum præsentibus,
 & præsentium cum futuris,
 &

& omnium inter se collatione dii quidam mortales esse possumus: quid, inquam, harum rerum cognitio non hominum cogitationes extollit? non tantarum patrem rerum animo complecti, eiusque sanctissimum numē, pia, religiosaque veneratione mentis adorare cogit?

Age verò physicis regionibus ingentibus peragratibus eadem lux dialectica perfectiores imagines perscrutetur. Mathematicas ar-

g ij

tes in-

tes ingrediatur: quas pro
 quantitatis natura distribu-
 tas, arithmeticam discretæ:
 geometriam continuæ prin-
 cipes videbit. Hæ nanque
 postea astronomiam, musi-
 camque pepererunt: constā-
 tes enim coeli cursus, et equa-
 biles admiratæ, geometria
 immensam coeli vastitatem
 certis locorū interuallis ter-
 minando. arithmetica di-
 mensos spatiis illis motus
 numeris definiendo, astro-
 nomiam: mox inde carmi-
 nis

DIALECT. PARTIT. 51
nis gratia, cantusque volu-
ptate cominotę arithmetica
sonorum differentias addē-
do, subducendo, partiendo,
multiplicando, conferendo,
geometria interualla distin-
guendo, tempora metiendo
musicam genuerunt. Itaque
cū has disciplinas lumine
suo dialectica lustrauerit,
quanto iam plenius natura-
lium principia rerum, &
vmbrarum illarum causſæ
cernentur? quanto iam lon-
gius à sensibus cogitationes

g iij

ab-

abstrahentur, & imagines
coelestis sapientiæ propius
aspicientur? deiq̃ue opera in
illis vmbribus, eiusq̃ue maie-
stas in his imaginibus vbe-
rius agnoscetur? Arithme-
tica enim primis numerorũ
notitiis sibi diuinitus insitis
ornata, non minus illustrem
ad infinitam rerum confu-
sionem distinguendam, &
varietatem comparandam,
explicationem habet: quàm
ad aciem mentis acuendam,
& ad diuini solis aspectum
con-

conuertendam, suauem &
nobilem intelligentiã. geo-
metria, cùm mentem ab his
crassis, concretisq̃ue corpori-
bus in intimos animi, secre-
tosq̃ue recessus abducit: tũ
naturæ formas, species, situs,
magnitudines, lineamenta,
singulari artificio, scientia-
q̃ue certissima demonstrat.
astronomia deorum domi-
cilium complexa, effectrices
cæterarum rerum causas at-
tulit. hinc nascendi morien-
diq̃ue vicissitudines esse do-

cuit: hinc commutationes
 temporū quadripertitas ad
 maturitatem frugum, & tē-
 perationem corporum ap-
 tas deduxit. hinc etiam ce-
 reas animorum nostrorum
 species formatas, & impres-
 sas agnouit: hinc naturarum
 omnium (quæ gignūtur, &
 intereunt) principia, & caus-
 sas accepit. Itaque cū cæte-
 ra, tum hoc maximè prædi-
 cabile, & gloriandum dei
 omnipotentis opus mirabi-
 liter aperuit, & tātī artificis
 in-

industriam in hoc vno ope-
 re contemplandam propo-
 suit. Musica (^{in fymbo.} vt Platoni pla-
 cuit) astronomiæ germana,
 atque simillima non solum
 honestam animi remissio-
 nem, iucundamque turbu-
 lētarum molestiarum quie-
 tem parit: sed cœlestiū imi-
 tatione conuersionum co-
 gnatas humanæ mentis con-
 uersiones, vagas, & erran-
 tes, componit: perficitque vt
 illa ipsa mentis intentio, ve-
 lut in cantu, & fidibus: sic ex
 ratio-

PETRI RAMI

rationis agitatione, & natura concordēs modos tanquam in cantu sonos faciat. quid ergo quantas diuinæ sapientiæ, & quàm synceras imagines mathesis philosophis animis ostēdit? qua via propius in hac mortalitatis illusione, ad immortalis naturæ conditionem accedimus? hominem insolitis, perturbatisque corporis tenebris obcæcatum dolemus? mathesis in eo lumine constituit, vt innumerabilem rerum

rerum multitudinem modis numerisque distinguat. hominem corporis exigui, velut carceris angusti custodia constrictum querimus? mathesis liberat, seu potius hominem hac mundi universitate maiorem reddit: ut eam, cuius vix millies millesimum punctum dici potuit, totam oculis ipsa multo gradioribus aspiciat. hominem à cœlesti possessione in ultimas mundi partes abiectum, & à patria extorrem,

rem, exulémq; miseramur?
 mathesis in auitam, patriám
 que cœli hæreditatem resti-
 tuit: tabuláſque tam precio-
 ſæ poſſeſſionis (quibus tem-
 porum vices, momentáque
 certis characterũ notis deſi-
 gnantur) non ſolum inter-
 pretatur, ſed diis ipſis autho-
 ribus addicit. hominẽ ma-
 ximis, & turbulentis cupidi-
 tatum motibus miſerè iacta-
 tum lamentamur? mathesis
 tranquillitatem parit, & di-
 ſcordes animæ motus har-
 mo-

monia suauitate temperat,
& ad concordiam rationis
imperio consonantem redi-
git. Quàm coeleste, quàmq;
deorum proprium est, cùm
in tenebris cæcus erres, in
amplissimo lumine omnia
numerare? cùm in vno loco
vinctus tenearis, omnes re-
giones celerrimè, liberrimè-
que peragrarè? cùm exules,
in media patriæ luce versa-
ri? cùm agiteris, statum tene-
re? atque cùm hæc tanta sint,
quanta certè sunt : vt in his
vm-

PETRI RAMI

vmbrarum simulachris, at-
que imaginum formis im-
mensam rerum omnium pa-
rentis dei sapientiam, & ani-
mos nostros ex quadã eius
particula decussatos osten-
dant, tamẽ cum ad monita,
præceptaque de vita, & mo-
ribus dialectica peruenerit:
longè perfectissimas imagi-
nes inueniet. Nam cum pro-
ximo ingressu secundi iudi-
cij lumen accenderit, & vlti-
mum, supremumque vitæ
finem, naturæ congruenter,
con-

conuenienterque, id est fortiter, iuste, liberaliter, moderate, prudenter, religiose vivere perspexerit: si has inchoatas virtutum imagines ad consummatam veritatem retulerit: quantam diuinitatis speciem consequetur? animis nostris igniculos diuinitus infitos agnoscat, alios ad laborum, periculorumque patientiam, alios ad eas res (quas habeas) largiendum, & cum aliis communicandum, alios ad societatem
ho-

hominum, concordiamque
 retinendum, alios ad effre-
 natas libidinum voluptates,
 & illecebras domandum, a-
 lios ad omnium artium, sciē-
 tiarumque studium. Harū
 itaque laudum perfectissi-
 mas in illa prima mente, &
 constantissimas causas (vn-
 de hæc simulachra sumpsi-
 mus) dialectica statuet, vt si
 mortalium omniū qui sunt,
 fuerunt, erunt, virtutes vnū
 in locum conferatur, atque
 ex his omnibus vnica virtus
 effi-

efficiatur, admirabilem quidem, & maiorem quam dici, cogitariue possit, esse necesse est. vix tamen, ac ne vix quidem vel minimam tantæ diuinitatis vmbra imitabitur: vt infinitis partibus quiddam præstātius, & excellentius in deo sit æstimandum. Quamobrem cum ex cæteris, tum maximè ex his & vniuersis imaginibus virtutum, & vmbreis imaginũ singularibus longè optimũ vniuersitatis artificem, re-

PETRI RAMI

Etoremque iudicabit: qui be-
atissima luce nostros ani-
mos illuminarit: vt cum ar-
tium omnium, sciētiarum-
que potestates, velut in con-
uentum aliquem celebrem,
& solennem vocauerimus,
singularumque prouincias,
officia, munera, ditiones re-
cēsuerimus, vmbbras, & ima-
gines immensæ virtutis ad-
mirati, ad eam conuertere-
mur, amaremus, coleremus:
deinde in speluncas nostras:
id est ad imperitos, & igna-
ros

ros reuerſi, ſtultas de his bonorum vmbris contentiones, bella, cupiditates accuſaremus: amicos imprimis, deinde etiam alienos, qui etiam inimicos, quoniam noſtri generis (ad quod vniuerſum adiuuandum, & amandum nati ſumus) animantes ſunt, ad veras illas, & æternas opes inuitaremus, quas ille ipſe bonorum omnium opifex, & effector fortibus, iuſtis, liberalibus, moderatis, ſapiētibus, religioſis animis

amplissimo, munificentissimoque dono proposuit.

Primæ partitionis tertia pars reliqua est: sic enim primum proposuimus, differendi facultatem natura, arte exercitatione perfici. de natura, & arte breuiter, sicut erat institutū, diximus.

Exercitatio itaque vna restat, quæ artis præcepta in opus educat, & vim præceptis inclusam exemplis effingat, et exprimat. in qua quantum insit ad bene differendum

dum momenti, dici posse equidem vix arbitror. Si quis enim eximiæ pulchritudinis animalia in aulæis picta spectaret, atque in ea spectandi admiratione cum esset, ea repente excitata profilerent, viuentiumque motus, gestus, certamen etiam aliquod exhiberent: quanta iam esset, & quanto perfusa gaudio spectanti lætitia? Ita si quis artis tam nobilem, tamque humanitatis propriam descriptionem contempla-

PETRI RAMI

tus, vsum aliquem viuentē-
que actum desideret, atque
in ipso desiderio doctrinæ,
velut artus animari, suaque
sponte moueri aspiciat, pro-
tinusque ita comparari, vt
Palladis alicuius instar oc-
cultissimas res aperiat, con-
sulentibus summa pruden-
tia respōdeat, res controuer-
sas disceptet, perturbatis or-
dinem, obscuris lucem adfe-
rat: qua voluptate hæc ipsa
contemplantis animus ge-
stiet? qua lætitia exultabit?
hæc

hæc porrò miracula nobis
exhibebit exercitatio, lan-
guentes & sopitos artis sen-
sus excitabit, calore viuentis
sanguinis, motuque ratioci-
nantis spiritus animabit. Sū-
ma igitur, ac prope sola dif-
ferendi virtus est in exerci-
tatione, quæ interpretatio- *partitio*
ne, scriptione, dictione con-
tinetur. Interpretationē vo-
co poetarum, oratorum, phi-
losophorum, omniumque
artium, & excellentium scri-
ptorum lectionem, et ad in-
stitu-

stituta dialecticæ artis expli-
cationem. Quæ pars maxi-
mè necessariis præceptis in-
structa est, nihil tamen à pri-
orum traditione dissidenti-
bus : retexta enim quædam
ars est, & per omnium pro-
gressionum gradus repeti-
ta: quæ spectari iubet velut
architectonica operis confe-
cti formam, omnibúsne lo-
cis ad artis legem, & regulã
conueniat, an ideam præce-
ptis mōstratam penitus ex-
primat, omnibúsque omniũ
par-

partium numeris absoluat:
 atque hæc diligentia (vt di-
 xi) in scriptis alienis intuen-
 dis, & explorandis præcipu-
 am laudem habet. Primum
 igitur interpretatio quod
 explicandum assumpserit, à
 capite retexet opus vniuer-
 sum, quæstionē cernet, quæ
 differenti proponitur. Vbi
 verò quæstionem peruide-
 rit, quæ diligentia artis præ-
 cessit, eius opus prius explo-
 rabit. argumentum itaque
 primum requirit: quoniam

*quæstionem cernit
 conclusum quæ
 quæstio prius
 tandem conclusi*

PETRI RAMI
inventionis in differēdo pri-
ma cura est: acceptum argu-
mentum ad proprium ge-
nus referet, & ad ipsius le-
ges expendet, an à captione,
vitióque sit alienum: maxi-
mè verò, accuratissimèque
cernet ea vitia, quæ sunt ar-
gumentorum, tum vniuer-
forum communia, tum etiã
propria singulorum: ne sit
argumentum obscurum, ne
ambiguum. Atque hæc in
omnibus: in singulis verò
ne vt causæ proponantur,
vel

vel euenta, vel consentanea,
^{subiecta, adiuncta}
 vel dissentanea, quæ eiusmodi minimè sunt: ne similitudo captiosa sumatur, ne sit impropria notatio, ne partes negligenter enumeratæ, ne secundum fallacem speciem totum ponatur, ne definitio non confecta in suas leges. ita enim argumentum iudicari poterit ex generis sui lege, atque natura. nam si de argumento dubites, argumentum esse desinit, & in quæstionem mutatur: ad
 lv. quam

quam æstimandam argumē-
tum quæritur nouum, quæ
plærunque lex ipsa est argu-
menti propria, caussa nem-
pe, vel euentum, vel aliquid
aliud è genere argumento-
rum. deinde syllogismo id-
ipsum cum quæstione copu-
latur, vnde virtus argumen-
ti prioris iudicatur. Hac ita-
que ratione cùm quæstio-
nem, & quæstionis argumē-
tum interpretatio percepe-
rit: ex argumenti, quæstio-
nisque coniunctione tripli-
cem

cem factam connexionem
 propositionem, assumptionem,
 cōplexionem (in qua
 quæstio conclusa est) inue-
 stigabit: ternariūque illū
 numerum seuerissimē exi-
 get: si tamen plures sint, pau-
 ciorēsve pronūciationes, nō
 protinus rem damnabit. nā
 si plures sint, partium esse
 possunt approbationes: vn-
 de prosyllogismi, & aliorū
 adiutores, cōfirmatorēsque
 syllogismi nascuntur, vel or-
 natus gratia sunt interposi-
 tæ:

tæ: itaque & detrahendum
est, quod superat, ne quid of-
fundat tenebrarum in iudi-
cando: & addendum quod
deest, vt ad ideam proposi-
tam comparetur. secus les-
biam quandā regulam præ-
scriberemus, quæ non ratio-
ne, & lege opus æstimator:
sed rationem, legemque o-
pere definiret: naturæ enim
(à qua artificium profectum
est) plærunque satis est intel-
ligi. Sit igitur in interpreta-
tiõe prima hæc cura, vt quæ-
stio,

stio, & argumentum. deinde tria proloquia ex illis cōfecta deprehendantur. deinceps proximum est, vt verā, falsāve quæstionem decernamus, id est, iudicemus: quod ad partium singularē primum: deinde ad totius vniuersam collocationē pertinet: hac enim duplici ratione quæstio (quæ dubia prius erat) æstimatur: Prior autem ratio ad propositionē pertinet, & assumptionem: in quibus cum amphibolia,

lia, & fallacis sensus ambi-
 guitas vitata fuerit, si sim-
 plices sint enunciationes, vi-
 dendum erit in vtraque ne-
 cessariāne sit, an contingēs:
 nam si cohærentiam illam
 naturæ tenemus, librā ma-
 nu tenemus, qua pondus cō-
 iunctarum pronunciatione
 rerum possit examinari: si
 enim coniunctio necessaria
 sit, quæcunque quantitas e-
 rit, de veritate tam perspi-
 cua nullo modo debet, nec
 potest addubitari: si verò
 con-

contingens erit, diuifio adhibeatur . nam fi frequens, nihil quidem temerè, fed tamen iudicio indulgētius aliquid (quæcunque quantitas erit) tribuendum: hoc enim ferè folo rationis genere hominum confilia, & preque artes constant, quæ fignis & verifimilibus rerum notis verum inueftigant: fi rara, & inufitata copulatio fuerit, id liberius erit inficiandum, præfertim fi res generatim, & vniuerfè pronū-

i cie-

cietur, at in æqua vtramli-
bet in partē propensione &
indifferētia (quæcūque quā-
titas erit) academica dubita-
tione temeritas assensionis
ab assertione, & inficiatione
cohibenda constanter erit.
quid enim causæ est, cur
negem quod possit esse ve-
rum? aut affirmē, quod pos-
sit esse falsum? Eadem regu-
la in copulatis, & relatis erit
vtendū: eorum enim veritas
ex partium est veritate: sed
in connexis, & disiunctis ex

connexionis, & disiunctionis
 necessitate veritas eadē
 perpenditur. Atque hac dili-
 gentia per expositas artes
 adhibita, cū singularum
 pronunciationum constan-
 tia perspecta fuerit, interpre-
 ratio ad dispositionē argu-
 mēti transferenda est, vt uni-
 uersæ collocationis cōstātia
 itidem cognoscatur: nec no-
 ua hic vlla præceptio est, ni-
 si fortē monendum & illud
 sit, ne in argumenti exposi-
 tione pars, totūque, habi-
 tus,

tus, resque habitu prædita,
 nomen, nominiſq; loco ſum-
 pta longior oratio captioſe
 confundantur: ſed ex ſimpli-
 cis, & coniunctæ ratiocina-
 tionis doctrina genus, dein-
 de forma ratiocinatiõis de-
 prehendatur. Quamobrem
 cum argumenti cum quæ-
 ſtione coniunctionem, et cõ-
 iunctionum copulationem
 erimus aſſecuti, indubitata
 iudicij legem erimus aſſecu-
 ti, qua velut aurum igne, ſic
 dubitationis fides explore-
 tur,

tur, & probetur: regulam enim habebimus descriptā perpetuā, & nunquam fallentis veritatis: ad cuius numerum, quadrúmque cū institutam disputationē redegerimus, iudiciū de questione certissimum, verissimúmque faciemus. Interpretatio inuentionis, primique iudicij ita se habet. In secundo autem iudicii gradu simillima ex partis huius præceptis animaduersio erit. Cū enim artem aliquam

PETRI RAMI

explicandam sumpserit : finem, ceterasque causas summa definitione comprehensas requireret : subiectas res paucis generibus notatas exiget, & in partibus singulis antecedentis interpretationis diligentia adhibita ad hanc exercitationem primo notatas, & illustres artes grammaticam, rhetoricam, dialecticam imprimis, id est seipsam, deinde ab his profectos poetas, oratores explicabit. quanquam autem in poetis,

tis, & oratoribus sæpe reperi-
et inflexum ordinem illū
legitimum: nec tamen dam-
nabit, quoniam illis volupta-
tis, aut vtilitatis certæ studi-
um, non veritatis explican-
dæ propositum erat: verun-
tamen vt rem ipsam pleni-
us intueatur, ad artis præce-
pta reuocabit: nec tantum
bene scriptas disputationes,
sed vitiosas interdum ad hu-
ius exercitationis vtilitatem
declarabit, vt Socrates apud
Platonem. Atque his primis
studiis

PETRI RAMI

studiis ita perspectis, & exploratis naturalium rerum magnificā, & copiosam scientiam hac eadem lance pōderabit, mathematicas artes examinabit, arithmeticæ vias expendet: geometriam, dii faxint, vt aliquando constituat, definiat, distribuatur in partes, singularum proprias affectiones coniungat, vsum institutionum omnium ostendat. quod tantum bonū si poterit assequi, astronomiam deinceps licet impedire.

ditam, & dissipatam facilius
componet, & commentitiis
somnia liberabit: tum mu-
sicam non tam despectam,
quàm ignoratam vindica-
bit, & in honoris debiti lo-
co collocabit: tandem verò
quæ de moribus traditæ sūt
disciplinæ, eas exercitatione
pari percēsebit, atque in hac
omnium liberalium scripto-
rum, & ingenuarum disci-
plinarum meditatione, tra-
ctatione, explicatione tan-
quam in bona repub. (cui
iam

PETRI RAMI

iam antea laudi comparata
est) princeps non verborum
contentione, sed iudicij seue-
ritate vitia omnia damna-
bit, seditiosarum turbas opi-
nionum expellet: delitias va-
narum, & ociosarum subti-
litarum exterminabit: vt sit
quemadmodum in censu
bene constitutæ ciuitatis bo-
norum duntaxat, & ciuiū,
prætermiſſis malorum, &
externorum nominibus: sic
in artium constitutione uti-
lium tantummodo, & neces-
saria-

sariarum rerū detractis omnibus refutationum impedimentis sancta quædam, laudabilisque descriptio. Postremi iudicij interpretatio ad artis itidem suæ præcepta, atque instituta referenda est Itaque cū à secundi iudicij lumine explicatiōes artium singularum sinceras, purasque perceperit, vltimū illud (quo tendunt omnia) primo loco proponet, philosophia erit, id est, amor optimi, maximique dei, ille enim

PETRI RAMI

enim veritas omnis sapiētiā
que est, ad quā studia homi-
nū, & cogitatiōes omnes na-
tura referuntur. Cū igitur
interpretatio animū ab hisce
crassis sensuum vmbreis auo-
cauerit, ducem ei se ad om-
nes philosophiæ regiones
peragrandum præbebit: &
in eis suo quibusque ordi-
ne descriptis, ideas illius æ-
ternæ veritatis (quas in ob-
scuris vmbreis occultas, & re-
conditas vix per inuolucra
conspiciendi potestas fuit)
cla-

clarissimas demonstrabit:
tum sursum altius ad earum
viuum, & archetypum exē-
plar intuendum excitabit:
tum ad intermissas umbras
per interpositas imagines re-
uocabit: vt hac umbrarum,
imaginūmq; meditatione,
& exercitatione, confirma-
tus tandem animus infinitæ
virtutis illius, & immensæ
bonitatis cognitionem, &
assequatur, & ignorantibus
aperiat.

Scri-

Scribendi, dicēdique ex-
 ercitatio superest: vna &
 eadem monitione com-
 præhensa: sed scriptio natu-
 râ, & tempore prior est: cu-
 ius nō alia via est quàm rhe-
 tores exercendæ eloquentiæ
 tradiderunt: quamobrem
 (vt ^{ut oratorius} Crassus ait) in istis ipsis
 exercitationibus etsi vtile e-
 tiam subito sæpe dicere, ta-
 men illud utilius sumpto
 spatio ad cogitandum para-
 tius, atq; accuratius dicere.
 Caput autem est (quod vt
 verè

verè dicā minimè facimus:
est enim magni laboris, quē
plærūque fugimus) quam-
plurimum scribere: stylus
optimus, ac præstantissimus
vt dicendi, ita disserēdi effe-
ctor, & magister: nam si su-
bitam, & fortuitam oratio-
nem commentatio, & cogi-
tatio facile vincit, hāc ipsam
profectò assidua, ac diligens
scriptura superabit. Scriben-
di verò, dicendique prima,
facillimāque via est imitatio
quæ prudenter quos imita-
ri

ri velit, feliget. vnus è latinis
 Cicero in orationibus, in
 philosophia, in oratoriis in-
 stitutionibus multum pro-
 derit: sed & omnium artiũ
 scriptores, & interpretes,
 Præcursione igitur interpre-
 tationis, & lumine, virtuti-
 bus authoris ad imitandum
 propositi cognitis, & perspe-
 ctis, quæstio aliqua consimi-
 lis earum rerum quæ ab il-
 lo (quem imitamur) tractã-
 tur, imitanda proponetur,
 scribendo, dicendoque ex-
 pli-

plicabitur quàm maximè
ad veritatem, & similitudi-
nis expressionem accommo-
date : ita enim inuentionem
acuemus, & confirmabimus
iudicandi prudentiam, cum
ex alienis virtutibus (vt acci-
dit in sole ambulantibus)
colorari nos sentiemus : de-
inde ab imitatione scriptio,
dictiôque seipsam disiūget,
& secum ipsa certabit, quæ-
stionē liberam sumet, & in-
dustria propria explicabit,
omnes inuentionis artes ex-

K

cita-

citabit: nullum intentatum
genus argumenti relinquet:
hinc veterum sophistarum
de rebus omnibus ex tem-
pore dicēdi facultas extitit:
hinc academiæ dubitatio, et
contra omnes omnium sen-
tentias disputatio. hinc ab
Aristotele de singulis rebus
in vtramque partem disse-
rēdi manavit institutio: hinc
Ciceronis, & excellentium
oratorum quotidiana decla-
mitatio. In qua tamen exer-
citatione maximè cauendū
est,

est, ne præcedentia rhetori-
 cę studia negligamus: & pro
 nihilo habeamus: néve il-
 lud cordis, & linguę (vt
^{3^a ORATORIO} Crassus ait) diuortium faci-
 amus absurdum sanè, & in-
 utile, & reprehendendum:
 vt quod homini deus ratio-
 nis, & mentis explicandę
 gratia animantium soli de-
 derit: id non solum in diui-
 nam beneficentiam, sed in
 nosmetipsos agresti qua-
 dam, & barbara ingrati-
 tudine obcæcati repudiemus.

K ij

quan-

PETRI RAMI

quanuis enim dialecticæ ratio, rhetoricę oratio propria fit: nec cordis in ore, nec oris in corde fedes posita sit: tamen vt cordis, & linguæ officia, fidelissima societate natura coniunxit: sic rhetoricæ, & dialecticæ munera copulare vsus, & exercitatio debebit: vt quascunque in oras disputatio, regionēsque delata sit, siue de domesticis, siue de publicis, siue de paruis, siue de magnis, siue de humanis, siue de diuinis, siue ad

ue ad priuatos, siue ad iudices, ad populum, ad reges, siue ad paucos, siue ad multos, siue inter alienos, siue cū suis, siue secum, siue interrogando, siue respondendo, siue sermone continuo, siue de re quauis (quæ propofita, & quouis modo explicanda fit) agatur: vna, & eadem rhetoricæ, & dialecticæ cōciliatio, confociatióque fit: nec tamen idcirco rationis idem genus, nec orationis perpetuò quæretur: concio

PETRI RAMI

populi capit omnem splendorem orationis: verisimilitudine contenta est, sapientium conuentus orationis non ingrata, nec inornata puritate (quæ enim foedâ barbariæ, nisi barbaræ aures libenter audiēt?) cōtētus est: veritatis indubitatâ fidē requirit: sed tēperamētū cōspirantiū, nō diuortiū dissidētiū officiorum hoc est. Sic istas artes coniunctas exercuit Plato: nec minus disertè dicit, quam subtiliter, & acutè disferit

ferit, easque sic exercendas
esse docuit. Ideoque eius au-
ditor Aristoteles non ad mi-
serum, & bonis ingeniorum
studiis perniciosum morem
de solis præceptis tenuiter,
& aridè balbutiendi, garri-
endique, sed ad copiam rhe-
torum in vtramque partem
de omnibus rebus differen-
di, vt ornatius, & vberius di-
ci posset, & seipsum, & disci-
pulos suos exercuit: ex per-
petuis illis ornatarum dispu-
tationum fortibus illud Ari-

stotelis aureum flumen in
 omnes philosophiæ partes
 redundauit: illis ipsis exerci-
 tationibus iactatus in Theo-
 phrasto diuinus orationis
 candor enituit: iisdem exagi-
 tata singularis in Phalereo
 dicendi laus effloruit: non
 enim pulcherrimæ artis ex-
 citationē in stultis inaniū
 præceptorum clamoribus,
 sed in graui rerum utilium
 disputatione, & ornata tra-
 ctatione collocarunt. Audi-
 amus tandem aliquando (si
 quid

quid vlla nos optimę ratio-
ni cōiūcta mouere debet au-
thoritas) audiamus, inquā,
tot, talésque viros, consilia,
studia animaduertamus, &
ad eorum imitationem dia-
lecticas exercitationes insti-
tuamus. Etenim cūm diale-
ctica regina quædam sit om-
nis ratiōis, ac disputationis,
cuius vis interpretatiōe, scri-
ptione, dictione quasi tripli-
ci orbis parte contineatur,
quàm est alienum, & tantæ
authoritatis indignum, in-
ter-

terpretationem, & scriptio-
nem Asiam videlicet, & A-
fricam prædæ, direptioniq;
hostibus ignauia, desidia,
inertia relinquere: in sola di-
ctione, imò dictionis abie-
ctissima, minimaque velut
europeæ regiunculæ parti-
cula, quæ de præceptis al-
tercatio est, ceteris omnibus
desertis, & proditis desidê-
re? vt cum dialectica debeat
vniuersi orbis imperium cõ-
silio, diligentiâque regere, ma-
lit videlicet honoris post-
ha-

habita ratione in aliquo por-
tu defidiæ ociando, aprican-
dóque conchas, & vmbili-
cos legere. Quamobrem vt
verum, solidúmque fructũ
præstantissimæ virtutis ca-
piamus, artis præcepta bre-
uiter cognoscantur: de his
raro, ac tantisper dum do-
ctrina ad institutionum su-
arum leges quadrare videat-
ur, disputetur: interpretatio
nis diligentia, eiúsque radi-
cibus innixa scriptio, dicti-
óque suscipiatur, proposita
de

de bonis, & malis, de iucundis, & vtilibus, de publicis, & communi hominum iudicio subiectis rebus quaestione, iuuentus in fontibus inuentionis exerceatur: quaestionis vtraque pars per omnia argumentorum genera deducatur, nihil enim ferè est, cuius non sint causæ, euenta, consentanea, dissentanea, atque ideo reliqua ex his nata. hinc omnis copia rerum, & supellex depromenda est. quare quoniã in hac
parte

parte tantum boni est, magnus labor, magnum studium est adhibendum, ut inde rerum abundantiam quā amplissimam, & ad omnem disputationem promptissimam facultatē hauriamus: deinde pari diligentia iudicij gradus omnes erunt exercendi: quicquid interpretandum scribendo, dicendoque fuerit, aliqua ratiocinationis forma (quāvis non perpetuò plena) concludatur: in perpetua autem, & mul-

PETRI RAMI

multiplici rerum explicati-
one nunquam à secundi iu-
diciij regula discedendum.
Atque vt interpretationem,
sic scriptionem, dictioném-
que possumus per omnes ar-
tes deducere. quis enim alie-
num, vel incommodum pu-
tabit, si non ad alios docen-
dum, certè ad studiorũ me-
moriã, & fructum pieta-
tis augendum commenta-
rios artium singularum con-
cinnè, pressè, aptè conficere?
atque in his ordine (vt ter-
tium

DIALECT. PARTIT. 80
tium genus æstimandi docuit) collocatis summi patris prudentiam, bonitatem, sapientiam manu, linguâq; celebrare, & identidem animo cogitandam, admirandam, venerandam proponere: hic enim studiorum, vigiliarum, doctrinarum modus statuendus est: huc artes omnes traducendæ sunt, & conuertendæ, ut illum ipsum veritatis fulgorem cuius umbras, & imagines erant persecutæ, summo pietatis ardore contemplantur.

HAbes ô sapientiæ pa-
rens academia, (te e-
nim peroratio postre-
mum appellabit, quã proœ-
mium affari primum cepe-
rat) paucis de dialectica vir-
tute nostrum iudiciũ: quod
si cui de tam multis hospi-
tibus tuis minus placebit,
huic non solum ignoscam si
nostris refutandis meliora,
& hominum vitæ commo-
diora tradiderit: sed maxi-
mas ei gratias agam. omnes
in eadem naui homines su-
mus,

mus, natura nempe rationis
participe, gubernaculum ra-
tionis bono animo regen-
dum suscepi. si non rectum
clauum teneo, si periclitor, si
in scopulos, & syrtes incido,
exclamet, admoneat, repre-
hendat. num ego illum qui
mihi vectoribusque meis tã
sapienti, tãmque salutari vo-
ce subuenerit, meritò com-
plectar, & semper amem?
Veruntamen, per deum im-
mortalem, ne periculum pu-
tet non eadem velificatione

1 sem-

semper vti, sed optet potius
secundis ventis mutato cur
su rectà portum petere, quā
aduersa tempestate vsque-
quaque iactari: nec ob id a-
lienam tantum damnet in-
dustriam, quòd bene spera-
re ausa sit: sed præclaram il-
lam satyrici vocem consyde-
ratus, & attentus audiat.

Discite nunc miseri, & causas cogno-
scite rerum.

Quid sumus. & quidnam uicturi gigni-
mur, ordo.

Quis datus, aut metæ quàm mollis fle-
xus & undæ.

Nati enim, factique sumus,

vt

vt parentis naturæ consilia
nostris animis inscripta di-
scamus, hīsque pareamus:
non vt vanis opinionum cō-
trouersis de muneris, offi-
ciique gradu deiiciamur, &
alios eadem ruina præcipi-
tes agamus: quantum ma-
lum, & quàm graue distor-
tam publicæ institutiōis do-
ctrinam arbitramur? imma-
ne, & consceleratum parrici-
dium est in ciuitatis suæ va-
stilitatem, & inflammationē
coniurare: quid erit in vni-

PETRI RAMI

uerfum genus hominũ exi-
tiabilem non corporum, fed
animorũ perniciem, pestẽq;
moliri? paucis admodũ an-
nis omnes artes dialectica
via traditas liceret ediscere:
quod occasione vanę super-
stitionis impedire, & naturę
lumini tenebras offundere
vel offusas pertinacissimẽ re-
tinere: quid est nisi flagitio-
sa, nefariãque fraude exitio-
sam pestem humano gene-
ri comparare? Quare mise-
ra ista caligine mentis, pro-
cul

cul expulsa amore, odio, in-
 uidia, cupiditate, cæterisque
 erroris magistris è iudicij cõ-
 filio reiectis, de nostra, deq;
 generis nostri salute solliciti
 cogitemus, meminerimúsq;
 nos esse nõ belluas sensus a-
 gresti seruitute deuinctas,
 sed homines naturalis arbi-
 trij libertate præditos, liber-
 tatem verò animi excelsam,
 amabilem, gloriosam: serui-
 tutem autem caducam, dete-
 stabilẽ, odiosam semper esse
 duxi. Itaque si quis erit in tã

PETRI RAMI

ta omnis generis multitudi-
ne feruilis animus, qui liber-
tatem nostram assentando
calumniari, aut inuidus, qui
muneris nostri nouitatē ma-
ledicendo infectari velit, ne
protinus velo nescio cuius
authoritatis oculis obducto
cæcorum errantiū more cla-
mitet, alij alia via progredi-
untur, sed malit aliquando
iudiciij sui libero lumine ve-
rum cernere, quàm opinio-
nis alienę feruili cęcitare per-
petuò delirare. fatuitas, vel
po-

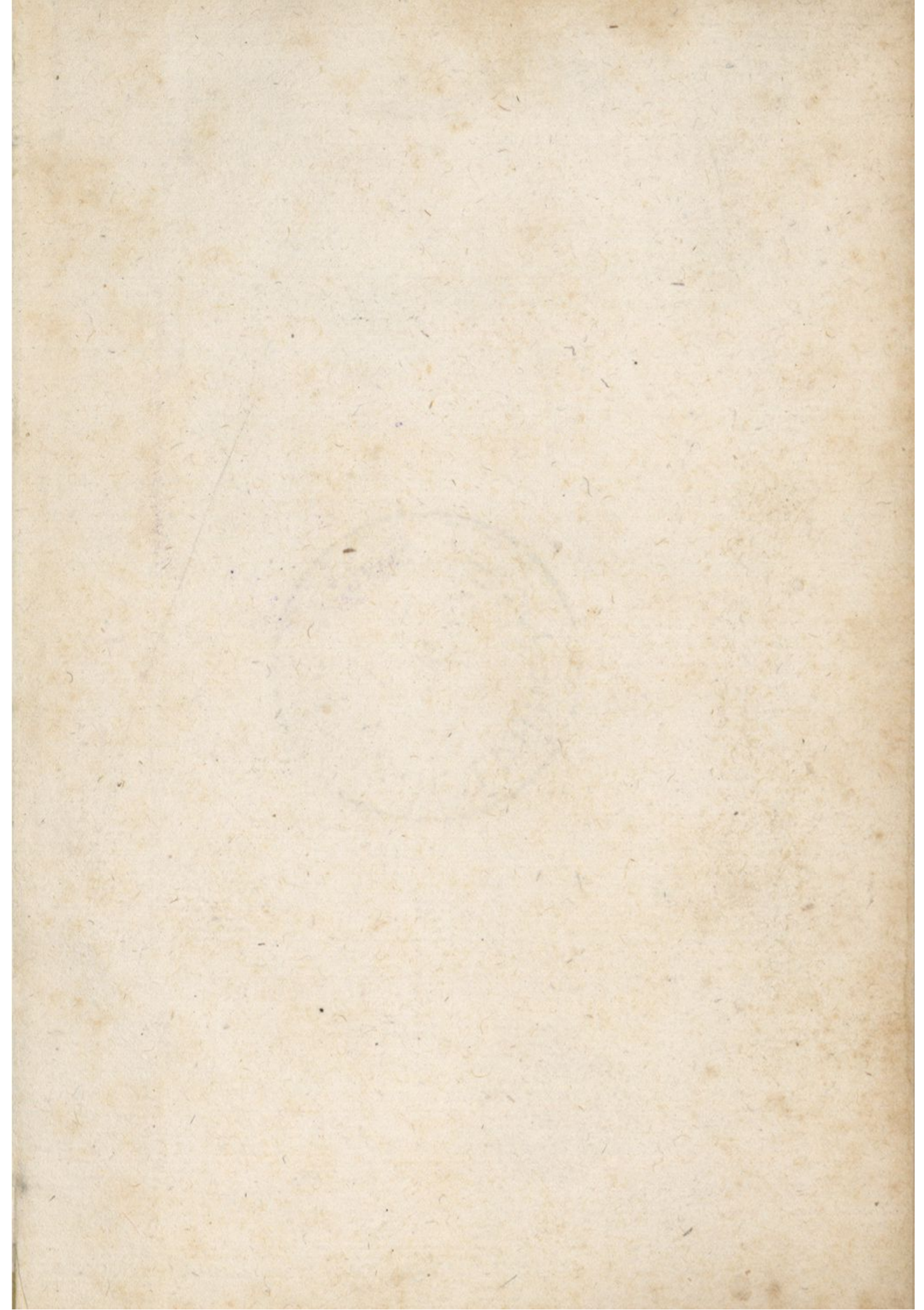
potius insolentia stolidi est
in philosophia seipsum ob-
cæcare, atque alienis oculis
non confidenter solum, sed
arroganter de coloribus iu-
dicare: quinetiam hominis
commentitium nomen cer-
tissimo naturæ consilio, imò
verò inanem manus umbrā
verissimo mētis iudicio præ-
ponere. At feror iam lōgius,
non enim publici, & inuete-
rati erroris (de quo alio lo-
co dicam) sed mei iudicij ra-
tionem tibi reddendam sta-
tui.

tim. Quamobrem dialecti-
cam tanquã solem discipli-
narũ, disputationũmq; om-
nium constituamus : cuius
non solum lumine colluce-
ant, & illustrentur, sed ca-
lore, motũque excitentur, vi-
uant, augeantur, florescant,
tandẽmque gratissimos ho-
mini, & honestissimos fru-
ctus adferant : sitque nobis
qui descriptus est, dialecti-
cæ finis, hæc spes, hæc expe-
ctatio, hæc professio facul-
tatis huius habeatur : viam
inda

indagandæ, atque æstiman-
dæ veritatis ostendere, ordi-
nem rebus inuentis adferre,
summum in omnibus artiū
institutis bonum quærere,
huc hominem inuitare, hoc
enim est differere, hoc ra-
tione est vti, hoc hominis
natura expetit, hoc artis
institutio requirit,
hoc sibi deposcit
exercitatio.

FINIS.

UNIVERSITÉS DE PARIS
BIBLIOTHÈQUE DE LA SORBONNE

13, RUE DE LA SORBONNE - 75257 PARIS CEDEX 06
TEL : 01 40 46 30 27 - FAX : 01 40 46 30 44

Inv. :

SIGB bibl. :

SIGB ex. :

SU ppn :

44341830

SU epn :

Cote :

R XVI 1437

1156523237

